

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**USPEŠNOST SLOVENSKEGA MODELA REFORME BANČNEGA
SEKTORJA SKOZI TRANZICIJO Z VIDIKA AKTUALNE
GOSPODARSKO-FINANČNE KRIZE**

Ljubljana, april 2014

GREGOR KOŠIR

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Gregor Košir, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor zaključnega diplomskega dela z naslovom Uspešnost slovenskega modela reforme bančnega sektorja skozi tranzicijo z vidika aktualne gospodarsko - finančne krize, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Tjašo Redek.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PREGLED SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA SKOZI ČAS.....	2
1.1 Oris temeljnih reform	2
1.2 Pregled podatkov o bančnem sistemu	5
2 BANČNI SISTEM SKOZI KRIZO	13
2.1 Stanje na trgu danes – kratek pregled aktivnosti v bančnih sistemih v evropskih državah in pri nas od začetka finančne krize.....	13
2.2 Vpliv krize na slovenski bančni sistem	15
2.3 Težave v bančnem sistemu.....	19
2.4 Vstop tujega kapitala kot rešitev	26
2.5 Odstopanje slovenskega prestrukturiranja in delovanja bančnega sistema od splošnih smernic za stabilizacijo bančnega okolja tranzicijskih držav	32
2.6 Korelacija med učinkovitostjo in dobičkonosnostjo bank glede na lastništvo....	34
3 DOSEDANJA STALIŠČA IN PREDLOGI V SLOVENIJI	35
3.1 Slovenske analize vloge tujih bank	36
3.2 Osebni pogled.....	39
SKLEP	45
LITERATURA IN VIRI	46

PRILOGE

KAZALO SLIK

Slika 1: Struktura tržnih deležev bank v letu 1995 glede na bilančno vsoto.....	8
Slika 2: Struktura tržnih deležev bank v letu 2011 glede na bilančno vsoto.....	8
Slika 3: Število tujih bank z dovoljenjem opravljanja bančnih storitev	9
Slika 4: Obseg neto rezervacij in slabitev v obdobju 1997–2012 v milijonih evrov (denarni zneski so ustrezno revalorizirani na dan 31. 12. 2012)	11
Slika 5: Poslovni izid slovenskega bančnega sistema po obdavčitvi kot odstotek skupnega bruto dohodka bančnega sistema.....	11
Slika 6: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank glede na bonitetno strukturo razvrščenih terjatev od 1992–2012.....	13
Slika 7: Struktura virov financiranja bank v odstotkih.....	16
Slika 8: Obseg posojil nebančnemu sektorju po letih (v milijonih EUR)	17

Slika 9: Stopnje rasti posojil nebančnemu sektorju (v %):	17
Slika 10: Razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja (v %):.....	18
Slika 11: Začeti stečajni in likvidacijski postopki ter postopki prisilne poravnave v času od začetka krize v letih 2009–2012.....	18
Slika 12: Obratovalni stroški, stroški rezervacij in dobiček pred obdavčitvijo v deležu poslovnih prihodkov bank v Sloveniji	20
Slika 13: Obratovalni stroški, stroški rezervacij in dobiček pred obdavčitvijo v deležu poslovnih prihodkov bank v novih državah članicah in EMU.....	20
Slika 14: Odobrena pomoč s strani Evropske komisije za finančne institucije v obliki dokapitalizacij (brez garancij in ukrepov za zagotavljanje likvidnosti) po državah članicah v obdobju 1. oktober 2008 – 1. oktober 2012 v % BDP za leto 2011.....	42

KAZALO TABEL

Tabela 1: Klasifikacija kreditov slovenskih bank glede na kreditno tveganje v obdobju med sanacijo	5
Tabela 2: Osnovni podatki o bančništvu v samostojni Sloveniji v obdobju 1991–2012	5
Tabela 3: Osnovna struktura bilance stanja bank v obdobju 1995–2011 (v mio €).....	6
Tabela 4: Lastniška struktura slovenskega bančnega sistema v obdobju 1996–2011.....	6
Tabela 5: Gibanje tržnega deleža bank slovenskega bančnega sistema po posameznih letih.....	7
Tabela 6: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja slovenskega bančnega sistema v obdobju 1991–2012 (v %)	10
Tabela 7: Lastniška struktura obravnavanih bank.....	22
Tabela 8: Obseg danih posojil podjetjem v obdobju 2007–2012 v milijonih evrov in rast v odstotkih v primerjavi s prejšnjim letom:	22
Tabela 9: Obseg danih posojil prebivalstvu v obdobju 2007–2012 v milijonih evrov in rast v odstotku v primerjavi s prejšnjim letom	223
Tabela 10: Bilančna vsota in nekateri ekonomski kazalci obravnavanih bank.....	25
Tabela 11: Zneski dokapitalizacij odpisov in prenosov v okviru sanacije treh največjih slovenskih bank	43

UVOD

Slovenski bančni sektor je pred drugo državno sanacijo v svoji kratki samostojni zgodovini. Dve največji državni banki, NLB in NKBM, bremeni velik delež slabih posojil, ki jima praktično onemogoča normalno kreditno aktivnost. Tudi druge slovenske banke v lasti domačega kapitala, tako državnega kot zasebnega, so v razmeroma podobnem položaju. Prav zato je slovenska javnost, tako strokovna kot laična, prvič pred ključnim vprašanjem. Je bil model celovitega reformnega procesa slovenskega bančnega sektorja skozi tranzicijo od osamosvojitve naprej neustrezen oziroma celo napačen? V obdobju velikih političnih sprememb konec osemdesetih let v Vzhodni Evropi je bilo le malo znanega o tem, kako naj se nove države soočijo z ostanki centralno – planske ureditve. Prevladujoče mnenje zahodnih bančnih strokovnjakov, ki je deloma izhajalo tudi iz washingtonskega konsenza, je bilo, da je zaradi ogromnih količin finančnih sredstev, potrebnih za sanacijo bančnih sektorjev, najboljša rešitev omogočiti prihod tujemu kapitalu, seveda poleg drugih ukrepov, kot so ločitev centralne banke od komercialnega bančništva, liberalizacija oblikovanja obrestne mere in odprava ovir za prosto valutno menjavo (Calvo & Frenkel, 1991; Fries & Taci, 2002). Tako so praviloma na novo odprte vzhodne trge vstopale zahodne bančne multinacionalke z nakupi delno saniranih ali v celoti saniranih bank, nekoliko pozneje pa tudi z odpiranjem podružnic, hčerinskih družb in vzpostavljanjem lastne prodajno – storitvene mreže.

Namen diplomske naloge je orisati dogajanje v slovenskem bančništvu od osamosvojitve naprej ter primerjati posamezne pristope k bančnim reformam v tranzicijskem prehodu z drugimi vzhodnoevropskimi državami. Če izvzamem politični vpliv, ki je empirično težje dokazljiv, se bom natančneje posvetil učinkovitosti bančnih sistemov v tranzicijskih državah in vlogi tujih bank v samem procesu. Temeljna dilema je tudi, ali ni Slovenija ravnala preveč protekcionistično, ko je ohranila bančni sektor pod vplivom države, oziroma ali je bila v ozadju nasvetov zahodnih strokovnjakov tranzicijskim državam res zgolj namera po odpiranju trgov bančnim multinacionalkam zahodnoevropskih držav. Osnovna hipoteza je, da ima delno državno lastništvo bank, čeprav samo po sebi ni *apriori* slabša izbira, več negativnih kot pozitivnih posledic. Glede na izkušnje iz preteklosti je možnost političnega vmešavanja v poslovanje in s tem slabšanje ekonomske uspešnosti večja, nadzorne funkcije prešibke, s tem pa se tudi zvišuje tveganje za destabilizacijo bančnega sistema in posledično oškodovanje davkoplačevalskih sredstev.

Naloga je sestavljena iz treh delov. V prvem je pregled dogajanja v slovenskem bančnem sistemu skozi čas. V drugem delu podrobneje preučim stanje, v katerem se je bančni sistem znašel danes, ko se čutijo posledice svetovne gospodarske krize ter njen vpliv na bančni sistem skozi podatke. V tretjem poglavju poskušam opredeliti storjene napake in morebitne rešitve na podlagi dosedanjih stališč in predlogov.

1 PREGLED SLOVENSKEGA BANČNEGA SISTEMA SKOZI ČAS

Spremembe na področju bančništva so se pri nas začele že pred osamosvojitvijo, leta 1986. Tedaj so bili sprejeti in dopolnjeni predpisi na področju bančnega, kreditnega in denarnega sistema, pomembne spremembe pa so bile tudi na področju zunanjetrgovinske zakonodaje, ki naj bi gospodarske subjekte spodbujala k večji aktivnosti pri poslovanju s tujino. Tako je bil leta 1989 sprejet Zakon o bankah in drugih finančnih organizacijah, ki je prelomil z dotedanjo ureditvijo ter začel spreminjati ideološke in gospodarske konstrukte, ki so se v bančnem življenju izkazali za neuspešne. Dejansko je komercialne banke spremenil v delniške družbe (Štiblar, 2010).

1.1 Oris temeljnih reform

Bančne reforme so se v večini tranzicijskih držav Vzhodne Evrope začele konec osemdesetih let minulega stoletja z uvedbo dvostopenjskega bančnega sistema. V državah nekdanje Jugoslavije je tak sistem že obstajal od sredine petdesetih let z ločitvijo centralne banke od preostalih bank. Posebnost jugoslovanskega sistema je bilo tudi lastništvo, saj ni šlo za neposredno državno lastništvo, temveč so bila lastniki bank podjetja, sicer v državni lasti, ki so bila hkrati tudi dolžniki večine bančnega sektorja (Ribnikar & Zajc, 2002). Tega zagotovo ne moremo šteti za pozitivno, saj je takšno kreditiranje „samemu sebi“, ki je bilo podprto s strani politike, vodilo v povsem neustrezno alokacijo sredstev in akumulacijo slabih posojil. Tik pred razpadom skupne države smo imeli v Sloveniji 16 bank, ki so imele v svojih bilancah skoraj 30 odstotkov slabih bančnih aktiv (Štiblar, 2010). Po osamosvojitvi se je država resno lotila sanacije bančnega sistema. Kot prvi je bil sprejet Zakon o bankah in hranilnicah, s katerim je bil postavljen okvir za prehod v tržno ureditev. Junija 1991 je bila kot pravna naslednica Narodne banke Slovenije ustanovljena Banka Slovenije. Kot navajata Mramor in Jašovič (2004), so bile banke v začetku devetdesetih let neučinkovite in niso uživale pretiranega zaupanja.

Slovensko bančništvo se je že kmalu po osamosvojitvi soočilo s prvimi izzivi sanacije in vlogo tujih investorjev na bančnem področju. Dejstvo je, da je bilo stanje bančnega sistema v Sloveniji ob osamosvojitvi vsekakor boljše kot v drugih srednje- in vzhodnoevropskih državah. Kot že omenjeno, je imela Jugoslavija dvostopenjski bančni sistem, zato je bila začetna raven z vidika dostopnosti bančnih produktov, izkušenj in povezav s tujimi bankami veliko boljša v primerjavi z drugimi državami Srednje in Vzhodne Evrope. Jugoslavija je imela namreč v primerjavi z drugimi bolj dinamične trgovinske stike s številnimi zahodnimi državami, vse od sredine šestdesetih let prejšnjega stoletja pa je imela po svetu tudi 22 bančnih predstavništev (Štiblar, 1997). Nekoliko drugačno je bilo tudi lastništvo bank. Medtem ko je bila v večini drugih omenjenih držav država neposredni lastnik, je bila večina bank v Sloveniji v lasti nefinančnih državnih podjetij v samoupravljanju.

Vseeno sta bili največji banki v državi ob spremembi politične ureditve in problemih, ki so z njo prišli, močno prizadeti in sta potrebovali sanacijo. Ta je bila izvedena z državnim denarjem – za razliko od drugih prej omenjenih vzhodnoevropskih držav, ki so se že v osnovi deloma morale obrniti na tuj kapital, bodisi s takojšnjo prodajo pred ali po sanaciji bodisi z odprtjem trga za prosto odpiranje podružnic in hčerinskih bančnih družb. Ob tem velja poudariti, da je slednji način pristopa k privatizaciji v tistem času pomenil „pravo“ rešitev, ki je bila močno spodbujana s strani ekonomske politike zahodnih držav. Slovenija je te pozive zahodnih finančnih strokovnjakov jemala zelo zadržano. Ob tem ni zanemarljivo, da se je tudi sicer kot država v prilagoditvah svojega gospodarstva v tranzicijskem prehodu nagibala k t.i. gradualističnem pristopu z zanašanjem na notranje vire. Bančni sektor v Sloveniji je bil v devetdesetih letih relativno zaprt za tuje lastništvo in izoliran pred tujo konkurenco. Vseeno je bila takratna sanacija bančnega sistema opredeljena kot uspešna tudi po zunanjih merilih, saj Slovenija v celotnih devetdesetih letih ni zabeležila praktično nobene resnejše bančne krize (Zajc, 2003).

Ob osamosvojitvi države leta 1991 je delež slabe aktive v Sloveniji znašal več kot 10 odstotkov, delež slabih kreditov pa več kot 30 odstotkov. Poleg tega deleža je bilo prestrukturiranje potrebno tudi zaradi ustvarjanja konkurenčne moči domačih bank za čas, ko naj bi bile kapitalske kontrole odpravljene in bi se začela integracija v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU). Tako je bila leta 1993 uvedena sanacija v Ljubljanski banki in Kreditni banki Maribor, leta 1994 pa je sledil enak postopek v Komercialni banki Nova Gorica, ki je bila leta 1995 pripojena Novi KBM. Slovenija je kot model sanacije izbrala kombinacijo centraliziranega in decentraliziranega pristopa. Slovenski model bančne sanacije je bil edinstven v smislu obsega, saj doslej v tem kontekstu v praksah drugih držav ni bilo znanega primera, da bi bančna sanacija zajemala več kot 50 odstotkov bančnega sektorja, ki so ga obvladovale vse tri navedene banke. V prvem centraliziranem delu je država z neposrednim posegom zamenjala svoje obveznice za slabo aktivo bank in s tem poskrbela za njihovo solventnost, hkrati pa je postala njihov lastnik. Vendar ni prišlo do zamenjave celotne aktive, saj se je država želela izogniti t.i. moralnemu hazardu, ko bi banke vso svojo slabo aktivo prepustile državi, hkrati pa bi same nadaljevale prejšnjo prakso dajanja kreditov slabim komitentom v pričakovanju, da bo v primeru novih težav na pomoč znova priskočila država. Tako jih je na nek način prisilila, da tudi same prispevajo svoj delež k lastni sanaciji (Štiblar, 2001).

V začetku leta 1993 je posebna Agencija za sanacijo bank in hranilnic (v nadaljevanju ASBH) prevzela 85 odstotkov slabih posojil, preostanek pa je ostal v bilancah bank (Vitežnik & Jaklič, 2006; Gaspari, 2002). Po drugi strani je ta decentralizirani pristop bankam omogočal, da pri interveniranju v podjetjih niso bile prepuščene popolnoma same sebi. Slovenski pristop je bil podoben sanacijskim prizadevanjem v nekaterih razvitih državah, kot sta Španija in ZDA, ki bankam ne dovoli propasti, kar bi se lahko zgodilo pri „strategiji šoka“, vendar morajo tudi banke same prispevati k uspehu sanacije.

Glavne značilnosti slovenskega modela sanacije bank (Štiblar, 2001, str. 62–63):

- strožji nadzor bank s strani Banke Slovenije;
- uveljavitev zakonodaje skrbnega poslovanja bank (angl. *prudential regulation*) v bančnem zakonu iz leta 1991 in njemu sledečih podzakonskih aktih;
- uvedba zahtev po minimalnem ustanovitvenem kapitalu in minimalni kapitalski ustreznosti bank;
- natančne zahteve glede oblikovanja rezervacij v bankah za dane kredite;
- ustanovitev posebne agencije za sanacijo bank in hranilnic;
- kakovostna koordinacija med oblastmi (Ministrstvo za finance, Banka Slovenije, ASBH) in bankami.

Uporabljene so bile naslednje tehnike (Štiblar, 2001, str. 63):

- prevzem bank v sanaciji s strani države prek ASBH;
- delna zamenjava zamrznjenih deviznih vlog in kontaminiranih (težko izterljivih ali neizterljivih) kreditov strankam za državne obveznice;
- začasna oprostitvev izpolnjevanja deviznega minimuma in obveznih rezerv bankam v sanaciji, ki je trajala do konca leta 1994.

Breme izgub je bilo rešeno na več načinov. Prejšnjim lastnikom bank v sanaciji, kar so bila večinoma podjetja, so lastniške deleže nadomestile subsidiarne terjatve do ASBH. Vprašanje deviznih vlog je bilo rešeno v korist varčevalcev v Sloveniji, državni dolg, ki se je ob izdaji vrednostnih papirjev povečal v višini 1,8 milijarde takratnih nemških mark, pa naj bi bil saniran iz izkupička od privatizacije saniranih bank in z delno izterjavo terjatev bank do komitentov, ki so bile prenesene na ASBH. Kot poudarja Ribnikar (2004), nobena banka v postopku sanacije ni prejela denarja v gotovini, temveč samo dolgoročne državne obveznice, zato se skozi sanacijo njihova likvidnostna situacija ni bistveno izboljšala, kar se ocenjuje kot glavni problem sanacijskega programa z vidika bank. Ob pomoči ustavnega zakona, sprejetega julija 1994, sta bili ustanovljeni novi banki, katerih glavni namen je bil odstranitev terjatev in obveznosti do držav nekdanje Jugoslavije iz bilanc saniranih bank. Nanju je bilo prenesenih 90 odstotkov aktive, medtem ko je 10 odstotkov bilančnih postavk, povezanih z nekdanjo Jugoslavijo, ostalo v bilancah stare Ljubljanske banke in Kreditne banke Maribor (Štiblar, 2001). Sanacija se je uradno zaključila leta 1997, ko sta bili sanirani banki enakovredno vključeni v nadzorni sistem Banke Slovenije skupaj s preostalimi bankami. Po zaključku sanacije je konkurenčnost v slovenskem bančnem sektorju postala pomembnejša, s tem pa so se tudi odprla vrata tuji konkurenci (Ribnikar, 2004).

Poleg tega, da je po sanaciji prišlo do postopnega zniževanja realne aktivne obrestne mere, je iz Tabele 1 jasno razvidno, da se je kakovost kreditov in z njo stanje kreditnih portfeljev v slovenskem bančnem sistemu postopoma izboljševala. Podeljeni krediti, ki spadajo v

najkakovostnejši razred, so postopoma naraščali, medtem ko se je obseg vseh drugih kreditov z določenimi tveganji zmanjševal, kar kaže na pozitivne trende, kar zadeva kakovost kreditnega portfelja. V letu 1995 je tako delež kreditov z oznakama D in E, za katere se lahko sklepa, da v veliki meri ne bodo nikoli poplačani, padel pod 4 odstotke celotnega portfelja.

Tabela 1: Klasifikacija kreditov slovenskih bank glede na kreditno tveganje v obdobju med sanacijo

Razred kreditov	% celotnih kreditov		
	1993	1994	1995
A	81	86,0	89,0
B	7	5,7	4,5
C	5	2,5	1,6
D	3	2,6	2,1
E	4	3,1	1,8

Vir: F. Štiblar, *Sanacija bank v Sloveniji*, 2001, str. 66.

Opomba: A = tekoče poravnavanje obveznosti, B = do 30-dnevna zamuda, C = 31- do 180-dnevna zamuda, D = 181- do 365-dnevna zamuda, E = zamuda, večja od enega leta.

1.2 Pregled podatkov o bančnem sistemu

Ob koncu leta 2012 je v Sloveniji delovalo sedemnajst bank, med njimi osem hčerinskih bank in tri hranilnice ter tri podružnice tujih bank (glej Tabelo 5), kar je skoraj za polovico manj kot v začetku devetdesetih let. Medtem ko je bil proces konsolidacije bančnih sistemov v državah EU dokaj intenziven v letih 2005 in 2006 ter se je v obdobju finančne krize umirjeno nadaljeval, pa v Sloveniji proces konsolidacije bančnega sektorja ni bil tekoč, saj se je število kreditnih institucij po letu 2004 zelo počasi zmanjševalo. Po mnenju Banke Slovenije (Banka Slovenije, 2012b) konsolidacija bančnega sistema, ki bi izboljšala stroškovno učinkovitost ter zmanjšala stroške kapitala, ne poteka tako hitro, kot bi glede na krizne razmere morala oziroma bi bilo vsaj zaželeno z namenom ohranjanja finančne stabilnosti. V Tabeli 2 je poleg števila poslovnih bank in hranilnic skozi leta navedena tudi tržna koncentracija petih največjih bank v Sloveniji. Vidimo, da se je tudi ta po letu 2000, ko je bančni sektor postal bolj odprt za vstop tujih bank, počasi zniževala.

Tabela 2: Osnovni podatki o bančništvu v samostojni Sloveniji v obdobju 1991–2012

	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2012
Poslovne banke	26	32	31	28	25	21	20	22	21	19	17
Hranilnice	14	13	8	6	6	3	2	3	3	3	3
Tržna konc. K5 v % ¹	73,8	69,5	62,9	62,2	63,6	69,1	67,7	66,3	61,2	58,9	59,5

Vir: F. Štiblar, *Bančništvo kot hrbtenica samostojne Slovenije*, 2010, str. 90.

¹ Tržna koncentracija K5 pomeni skupni tržni delež prvih petih največjih bank v odstotkih.

Aktiva slovenskih bank se je vse od sanacije v devetdesetih letih stalno povečevala do leta 2010, ko smo zaznali prvi realni padec. Kot je razvidno iz Tabele 3, je tudi v razmerju deleža bilančne vsote v bruto domačem proizvodu (v nadaljnjem besedilu: BDP) skupna aktiva leta 2009 dosegla 146 odstotkov BDP. To nakazuje, da so se banke z zamikom odzivale na prve znake gospodarske krize, tako da je bilo prve posledice mogoče zaznati šele v letih 2010 in 2011. Podobno se je dogajalo tudi z obsegom kreditne aktivnosti nebančnih sektorjev, torej krediti fizičnim in pravnim osebam, ki so se samo v letih od 2005 do 2010 povečali za slabih 20 milijard evrov.

Tabela 3: Osnovna struktura bilance stanja bank v obdobju 1995–2011 (v mio €)

V mio. evrov	1995	2000	2005	2007	2009	2010	2011
Aktiva	9.138	14.776	29.135	42.343	51.612	50.319	48.788
V % BDP	58,3	70,4	101,8	122,5	146,2	142,1	136,9
Kreditni bančnemu sektorju	1.571	1.723	2.849	4.072	5.708	4.815	4.662
Kreditni nebančnim sektorjem	3.764	7.731	15.909	28.302	33.910	34.450	32.991
Druga aktiva	3.803	5.322	10.376	9.969	10.005	11.054	11.135

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1995, 1996; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010, Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti za maj 2012, 2012; Urad za makroekonomske analize Republike Slovenije, Poročilo o razvoju 2012, 2012.

Država je imela konec leta 2011 še vedno v posrednem in neposrednem lastništvu 37 odstotkov bilančne vsote bančnega sektorja. Številka je seštevnik ožjega lastništva in deležev, kjer je država lastnica posredno prek podjetij, ki so deloma ali celoti v državni lasti. Lastništvo države v finančnem sektorju je pri nas precej višje kot v povprečju območja evra (Banka Slovenije, 2012b). Čeprav celotni delež tujih oseb le počasi narašča, je opazen premik pri deležu bank, kjer so večinski lastnik tujci, kot je razvidno iz Tabele 4.

Tabela 4: Lastniška struktura slovenskega bančnega sistema v obdobju 1996–2011

	1996	1999	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Država v ožjem smislu (v %)	38	41,4	20,3	19,1	17,9	15,1	17,7	20,5	20,1	22,7
Druge domače osebe	50	47,3	47,2	48,6	44,4	47,2	44,1	43,0	42,9	38,2
Tuje osebe (v %)	12	11,3	32,5	32,4	37,7	37,8	38,2	36,6	37,1	39,1
Tuje osebe nad 50 % v upravljanju (v %)	-	-	-	16,5	27,7	26,8	27,6	26,8	27,9	29,8
Tuje osebe pod 50 % v upravljanju (v %)	-	-	-	15,9	10,0	11,0	10,6	9,8	9,2	9,3

Vir: Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti za maj 2012, 2012; F. Štiblar, Bančništvo kot hrbtnica samostojne Slovenije, 2010; H. Velikonja, Analiza slovenskega bančnega sistema, 2003.

Tabela 5 prikazuje gibanje tržnih deležev slovenskih bank. Medtem ko ga je največja bančna skupina NLB s prevzemanjem manjših bank v vmesnem obdobju celo povečevala,

ji v zadnjem obdobju ta delež pada na račun minimalne rasti tržnih deležev manjših tujih bank. Edina banka, ki opazno odstopa in je v zadnjih letih postala pomemben igralec v domačem bančnem sektorju, je državna SID banka, ki je primarno namenjena spodbujanju izvoza in konkurenčnosti ter deluje predvsem na področju zavarovanj, poroštev in kreditiranja izvozno usmerjenih podjetij.

Tabela 5: Gibanje tržnega deleža bank slovenskega bančnega sistema po posameznih letih

V odstotkih (%)	1995	1997	2000	2003	2005	2007	2010	2011
Abanka Vipava d.d.	5,10	5,20	7,82**	8,60	8,60	8,20	9,00	8,60
Banka Celje d.d.	5,20	5,70	5,82	6,10	5,90	5,50	5,16	5,11
Banka Koper d.d.	5,70	5,80	6,23	6,40	6,20	5,30	4,50	4,70
Banka Sparkasse d.d.	/	/	/	/	1,60	2,10	2,20	2,20
BAWAG banka	/	/	/	/	0,42	1,40	0,68	0,49
BKS Bank AG Celovec	/	/	/	/	0,20	0,50	0,90	1,16
Deželna banka Slovenije d.d.	/	/	1,55	/	1,70	1,80	1,97	1,85
Factor banka d.d.	/	/	0,79	/	1,30	1,50	2,15	2,14
Gorenjska banka d.d.	4,20	4,60	5,00	4,90	4,60	4,10	3,94	4,00
Hypo Alpe-Adria-Bank d.d.	/	/	0,74	/	2,90	4,50	4,40	4,05
Nova Kreditna banka Maribor	11,40	12,10	11,57	10,80	10,30	10,00	9,60	9,80
Nova Ljubljanska banka d.d. *	28,40	27,60	28,87	33,60	34,80*	33,30*	27,50	26,60
Poštna banka Slovenije d.d.	/	/	1,85	/	1,80	1,50	1,63	1,69
Probanka d.d.	/	/	1,51	/	2,20	2,50	2,57	2,37
Raiffeisen banka d.d.	/	/	2,08	/	3,10	3,00	2,78	3,11
Sberbank banka d.d.	/	/	1,00	/	1,40	1,50	1,88	2,08
SID banka d.d.	/	/	0,94	/	/	3,00	7,70	8,30
SKB banka d.d.	11,90	12,00	10,16	7,80	6,60	5,40	5,30	5,40
Unicredit Banka Slovenija d.d.	/	/	3,00	4,60	6,50	5,10	5,95	6,03

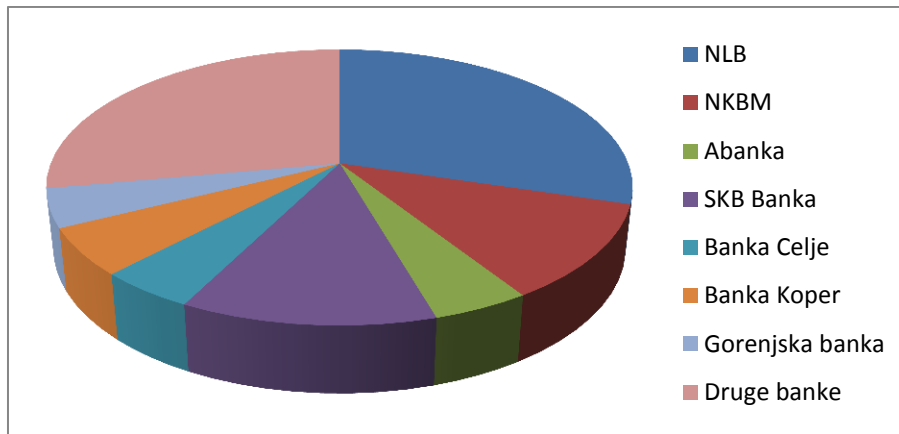
Vir: Združenje bank Slovenije; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1997, 1998; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2003, 2004; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008.

* NLB skupaj z Banko Domžale d.d., Pomursko banko d.d., Banko Zavrje d.d., Dolenjsko banko d.d., Banko Velenje in Koroško banko d.d., ki so po letu 2000 pripojene k NLB, po letu 2010 pa že povsem integrirane v Skupino NLB.

** Skupaj z Banko Vipava.

Na Sliki 1 vidimo tržne deleže sedmih največjih bank v letu 1995, torej takoj po zaključku prve sanacije bančnega sistema. Močno prednjači NLB, pomembna igralca na trgu pa sta še NKBM in SKB.

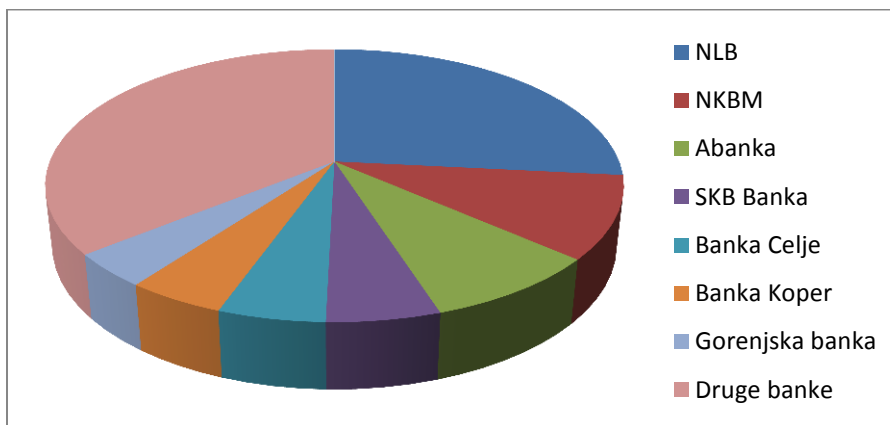
Slika 1: Struktura tržnih deležev bank v letu 1995 glede na bilančno vsoto

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1995, 1996.

Na Sliki 2 vidimo deleže istih bank, vendar šestnajst let pozneje. Vseh sedem je navkljub organski rasti bilančne vsote do leta 2011 relativno zmanjšalo svoje tržne deleže v bančnem sistemu, predvsem na račun vstopa novih tujih bančnih skupin na slovenski trg. SKB in Banka Koper sta v tem času tudi dobili tujega lastnika.

Slika 2: Struktura tržnih deležev bank v letu 2011 glede na bilančno vsoto

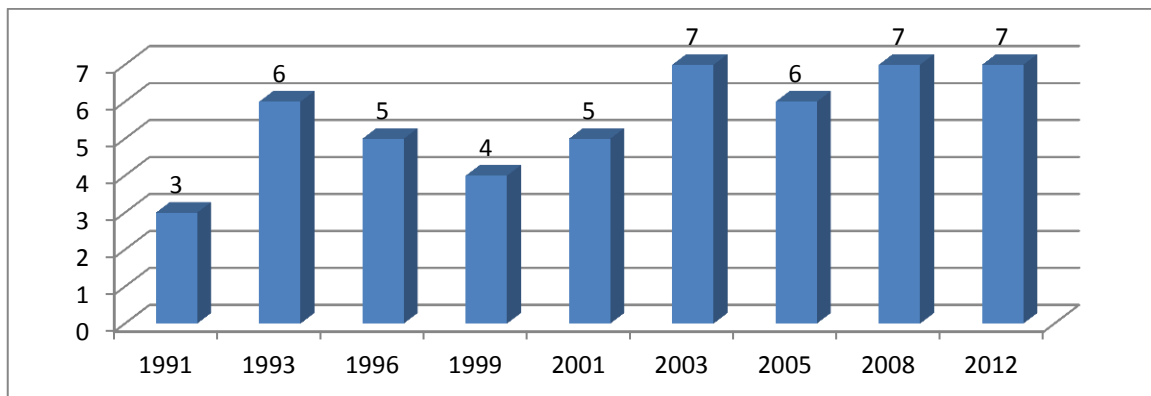

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012.

Čeprav se je proces reformiranja začel že leta 1998, je vse do leta 1999 „Zakon o bankah in hranilnicah iz leta 1991 določal, da so tujci na slovenskem ozemlju lahko ustanavljali podružnice le z dovoljenjem Banke Slovenije (v nadaljnjem besedilu: BS), ki je dovoljenja izdajala predvsem po načelu reciprocitete. Podružnice tujih bank so se lahko ustanovile zgolj kot pravne osebe z ustreznim obsegom ustanovitvenega oziroma jamstvenega kapitala. Zakon o bančništvu, ki je začel veljati februarja 1999, je z določenimi pogoji

omogočil tudi odpiranje podružnic tujih bank v Sloveniji“ (Štiblar, 2010). To je tudi razlog za tako počasne premike pri spremembah v lastniških strukturah posameznih bank. Kot je mogoče videti tudi iz Slike 3, se je vstop tujega kapitala v bančni sistem zgodil v dveh valovih. Prvi je bil že takoj po osamosvojitvi leta 1991, ko so predvsem avstrijske banke začele z aktivnim prodorom na slovenski trg, seveda v okviru tedaj opredeljenih omejitev.

Slika 3: Število tujih bank z dovoljenjem opravljanja bančnih storitev

Vir: F. Štiblar, Bančništvo kot hrbtenica samostojne Slovenije, 2010, str. 132; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

Drugi val se je začel s pripravami na vstop v EU in začetkom prilagajanja zakonodaje evropskim direktivam, kar so obstoječe tuje banke izkoristile za možnost nadgradnje svojega statusnega položaja. Sledili so večji prevzemi obstoječih bank, ko so na trg v razmeroma kratkem časovnem obdobju vstopile bančne multinacionalke, belgijska KBC, francoska Société Générale in italijanska Intesa Sanpaolo. Po letu 2002 ni bilo več zaznati omembe vrednih bančnih prevzemov, dobili smo zgolj še eno podružnico in eno novo banko, Bawag, ki pa se je v tem trenutku praktično že umaknila iz slovenskega trga. Leta 2012 je avstrijsko bančno skupino Volksbank International, katere del je bila tudi slovenska Volksbank, prevzela največja ruska banka Sberbank, ki je v večinski lasti ruske centralne banke (Volksbank International sedaj v ruskih rokah; blagovna znamka se umika, 2012). (Glej Priloga 1)

V Tabeli 6 lahko vidimo trende, ki jih kažejo nekateri kazalci poslovanja slovenskega bančnega sistema od osamosvojitve naprej. Z izjemo ključnega leta 1992, ki ga je zaznamovalo največ aktivnosti v okviru bančne sanacije, je bilo poslovanje bank stabilno in razmeroma uspešno, vse do leta 2008 in začetka finančne krize. Zanimivo je, da operativni stroški padajo že celo desetletje, kar nakazuje, da so banke navkljub agresivni rasti aktive uspele nadzorovati svoje operativne stroške. Toda ta stroškovna učinkovitost predvsem zaradi slabše kakovosti kreditnih portfeljev ob začetku krize ni bistveno pripomogla k boljšim poslovnim izidom, kar kažeta predvsem kazalca dobičkonosnosti sredstev (angl. *return on assets* – ROA) in kapitala (angl. *return on equity* – ROE). Zaradi

prevzema skupne valute in integracije v območje evra je logičen tudi padajoči trend nižanja obrestnih marž.

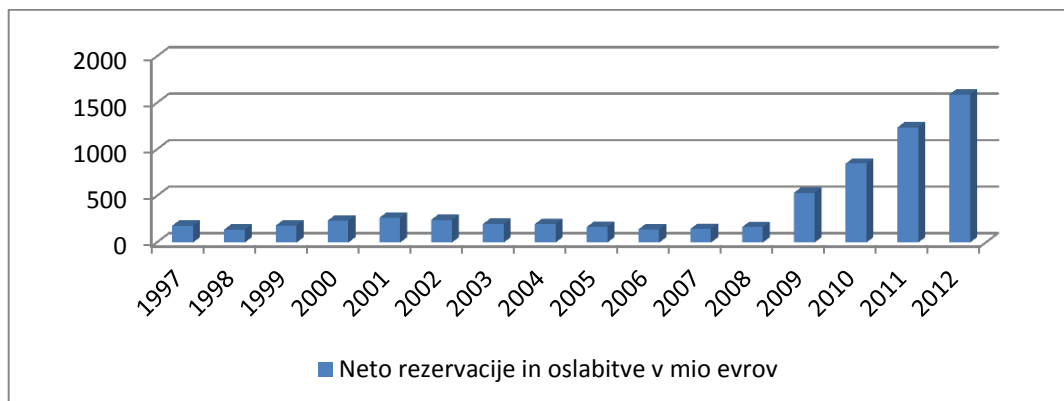
Tabela 6: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja slovenskega bančnega sistema v obdobju 1991–2012 (v %)

v %	ROA	ROE	Neto obrestna marža	Bruto dohodek na povprečno aktivo	Operativni stroški na povprečno aktivo
1991	-		-	-	-
1992	-2,5	-15,1	-	-	2,6
1993	0,0	0,2	-	-	2,4
1994	0,4	2,7	-	-	3,1
1995	1,0	9,2	4,9	-	3,8
1996	1,1	10,2	5,5	-	3,6
1997	1,1	10,3	4,9	-	3,7
1998	1,2	11,2	4,5	-	3,5
1999	0,8	7,8	4,0	5,4	3,6
2000	1,1	11,4	4,5	5,9	3,5
2001	0,4	4,8	3,6	5,0	3,3
2002	1,1	13,3	3,7	5,4	3,2
2003	1,0	11,9	3,2	4,7	3,0
2004	1,1	12,7	2,7	4,4	2,8
2005	1,0	13,8	2,4	4,0	2,5
2006	1,3	15,1	2,2	3,9	2,2
2007	1,4	16,3	2,2	3,8	2,0
2008	0,67	8,15	2,1	3,01	1,7
2009	0,32	3,87	1,98	2,88	1,5
2010	-0,2	-2,3	2,14	2,88	1,5
2011	-1,1	-13,0	2,13	2,87	1,5
2012	-1,6	-19,0	1,93	3,23	1,5

Vir: F. Štiblar, Bančništvo kot hrbtenica samostojne Slovenije, 2010, str. 94; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1999, 2000; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2001, 2002; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2002, 2003; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2003, 2004; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

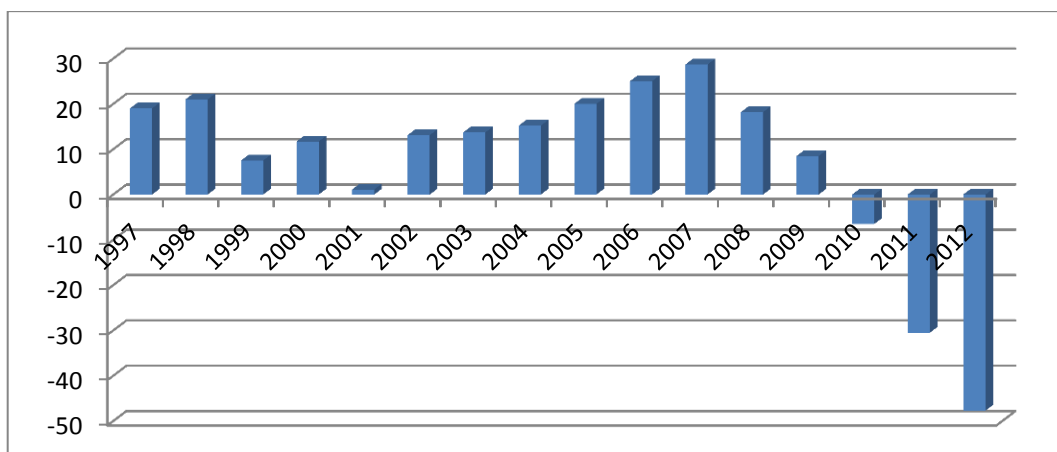
Slika 4 tako že nakazuje resne anomalije v zadnjem obdobju, kar zadeva obseg rezervacij in slabitev. Podatki so še bolj zaskrbljujoči glede na dejstvo, da so inflacijska gibanja v tabeli že upoštevana, kar kaže na ogromne razsežnosti rezervacij. Seveda se je vse večji obseg rezervacij in odpisov odražal tudi na poslovnem izidu, ki je predstavljen na naslednji Sliki 5. Leta 2010 je bančni sistem prvič po sanaciji ustvaril negativni izid iz poslovanja, ki je v zadnjem obravnavanem letu 2012 dosegel skoraj polovico vseh bruto ustvarjenih dohodkov bančnega sistema.

Slika 4: Obseg neto rezervacij in slabitev v obdobju 1997–2012 v milijonih evrov (denarni zneski so ustrezno revalorizirani na dan 31.12.2012)

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1997, 1998; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1998, 1999; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1999, 2000; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2001, 2002; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2002, 2003; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2003, 2004; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

Slika 5: Poslovni izid slovenskega bančnega sistema po obdavčitvi kot odstotek skupnega bruto dohodka bančnega sistema

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1997, 1998; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1998, 1999; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1999, 2000; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2001, 2002; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2002, 2003; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2003, 2004; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

Glede na podatke o rezervacijah in odpisih lahko krivca za tako slabo poslovanje celotnega sektorja iščemo v vse slabši kakovosti kreditnega portfelja. Banke sicer kakovost svojih podeljenih kreditov razvrščajo na podlagi bonitetnih skupin. Merila za umeščanje v te skupine so se s pristopanjem k evropskim integracijam spreminjala oz. zaostrovala. Toda danes velja, da razvrščanje v skupine od A do E temelji na oceni sposobnosti podjetja o izpolnjevanju obveznosti do dospelosti in kakovosti zavarovanja na podlagi Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 24/2002, 85/2002, 67/2005) ter Sklepa o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 24/2002, 67/2005).

V **skupini A** so tako terjatve do dolžnikov, ki redno poravnava obveznosti in za katere se ne pričakuje težav s plačevanjem obveznosti, ali pa so same terjatve zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem.

V **skupini B** so terjatve, ki se večkrat poravnava z zamudo do 30 dni, vendar ne kaže, da bi se finančno stanje dolžnikov bistveno poslabšalo, čeprav je trenutno šibko.

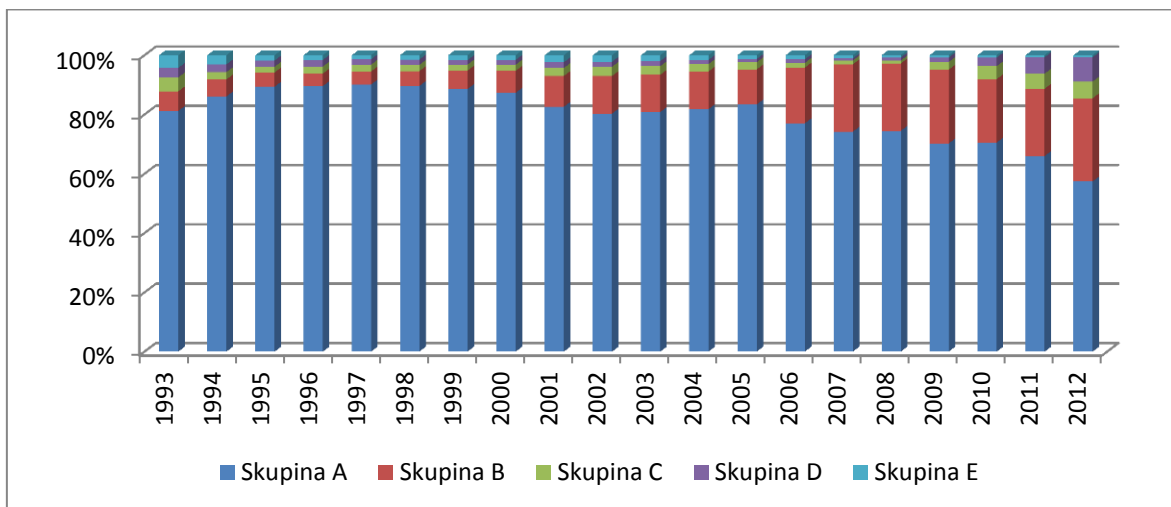
V **skupino C** se uvrščajo terjatve do dolžnikov, za katere se ocenjuje, da njihovi denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti, so izrazito podkapitalizirani in nimajo dolgoročnih virov sredstev ter večkrat plačujejo obveznosti z zamudo do 90 dni.

V **skupino D** spadajo terjatve dolžnikov, za katere velja velika verjetnost izgube, so nelikvidni in nesolventni, v stečaju ali postopku prisilne poravnave ter večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 91 do 180 dni.

V **skupino E** se uvrščajo terjatve do dolžnikov, za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačane.

Kot lahko vidimo na Sliki 6, je delež terjatev v skupini A vse od leta 1997 konstantno padal, pri čemer so se sorazmerno povečevali deleži v skupinah B, C in D. Zanimivo je, da so deleži najbolj problematičnih kreditov v skupini E po letu 2001 ves čas padali. Sklepamo lahko, da je do takšnega trenda glede na poslovne rezultate bank prišlo predvsem zaradi zaostrovanja meril pri razvrščanju v bonitetne skupine skozi čas. Za prelomno obdobje se izkazuje že leto 2000, ko je začel naraščati delež terjatev, ki občasno zamujajo s plačili, njihova zavarovanja pa niso prvovrstnega ranga. Po letu 2005 se je delež prvovrstnih terjatev iz skupine A hitro začel zmanjševati in v tem trenutku dosega samo še 55 odstotkov celotnega kreditnega portfelja. Z vsemi drugimi terjatvami imajo banke takšne ali drugačne težave, bodisi z zaostalimi plačili ali celo z izostanki plačil.

Slika 6: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank glede na bonitetno strukturo razvrščenih terjatev od 1992–2012

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1993, 1994; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1994, 1995; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1995, 1996; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1996, 1997; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1997, 1998; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1998, 1999; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 1999, 2000; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2000, 2001; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2001, 2002; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2002, 2003; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2003, 2004; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

2 BANČNI SISTEM SKOZI KRIZO

Svetovna finančna kriza, ki se je začela leta 2008 z zlomom ameriške investicijske banke Lehman Brothers, je prinesla velike spremembe na bančne trge Evropske unije. Doživeli smo konkretne finančne težave številnih bančnih multinacionalk in mnoge so bile zaradi nesposobnosti pokrivanja izgub bodisi delno bodisi v celoti nacionalizirane s strani nacionalnih vlad. Ker je bila bančna regulativa na ravni EU zelo šibka in se je EU kot skupnost pozno začela odzivati na razmere, so številne države same začele reševati svoje banke.

2.1 Stanje na trgu danes – kratek pregled aktivnosti v bančnih sistemih v evropskih državah in pri nas od začetka finančne krize

Za začetek lahko pogledamo nekaj primerov iz let 2008 in 2009, ko na ravni EU še ni bilo sprejetih skupnih ukrepov na tem področju. Velika Britanija je naprej reševala banko Northern Rock, nato pa finančno intervenirala še v Royal Bank of Scotland in HBOS. Banko Fortis sta skupaj reševali Belgija in Nizozemska. Na Irskem je država popolnoma nacionalizirala tri največje banke, v večini preostalih pa si je zagotovila večinski delež. V

Španiji so sprva reševali banko Caja, pozneje pa je največ težav povzročala četrta največja banka Bankia. V letu 2012 je Španija tudi uradno kot prva zaprosila za pomoč iz posebnega sklada (ki ga omenjam pozneje), tako da ji je EU odobrila do 100 milijard evrov potencialnih sredstev. Tudi v Nemčiji so imeli navkljub močnemu gospodarstvu težave s posameznimi bankami. Tako je država nacionalizirala finančni holding Hypo Real Estate. Avstrija je že leta 2008 preventivno reševala eno izmed manjših specializiranih bank Kommunalkredit Austria, pri čemer je pozneje sodišče celo ugotovilo, da je bil ta poseg preuranjen in zanj ni bilo potrebe (Groendahl, 2012). Pozneje je z dokapitalizacijami (Reuters, 2013) vstopila še v Volksbank (43-odstotni delež) in popolnoma nacionalizirala pomembno regionalno banko Hypo Group Alpe Adria (Austria nationalizes Hypo Group Alpe Adria, 2009). Evropska unija je šele v letu 2010 oblikovala začasni reševalni mehanizem EFSF (evropski instrument za finančno stabilnost) za pomoč državam s finančnimi težavami, tudi v bančnih sektorjih. Oktobra 2012 pa je ustanovila stalni sklad, imenovan ESM (evropski mehanizem za stabilnost), ki naj bi sčasoma nadomestil EFSF, ta pa naj bi bil ohranjen zgolj za obstoječe programe pomoči Grčiji, Portugalski in Irski. Slovenija v ESM sodeluje prek vplačanega kapitala v višini 137 milijonov evrov, v EFSF pa prek izdanih poroštev v višini 1,2 milijarde evrov (Banka Slovenije, 2012b).

Iz podatkov v zgornjem odstavku je razvidno, da so številne evropske države v bančnih sektorjih ukrepale takoj ob začetku krize, nekatere celo preventivno. V Sloveniji se je med tem ukrepalo precej manj odločno, čeprav podatki kažejo, da so se določene težave nakazovale že pred začetkom svetovne finančne krize. Konec leta 2008 so bili sicer sprejeti prvi ukrepi za ohranitev stabilnosti finančnega sistema v obliki novele Zakona o bančništvu in novele Zakona o javnih financah (Ur. l. RS, št. 109/2008). S prvo je bil uveden neomejen znesek zajamčenih vlog v bankah, pri čemer je za plačilo jamčila država, medtem ko je druga za omejitev učinkov svetovne gospodarske krize in ohranitev stabilnosti slovenskega finančnega sistema omogočila dodatno zadolževanje Republike Slovenije za namene dajanja posojil določenim finančnim institucijam, odkupa terjatev kreditnih institucij in možnosti kapitalskih naložb države v kreditne institucije. Država je del pridobljenih finančnih sredstev iz naslova prodanih obveznic v letu 2009 vložila v obliki depozitov v državne banke in tako zagotovila začasno likvidnost. Nekaj let pozneje si država ni mogla privoščiti dviga teh vezanih sredstev, saj bi večji dvig državnih vlog pomenil takojšnji zlom nekaterih sistemskih bank in s tem sesutje bančnega sistema. Računsko sodišče RS je celo ocenilo, da je šlo za prikrito sanacijo (Svenšek, 2012). Ko se je po letih 2009 in 2010 izkazalo, da ta poteza ne zadostuje, je sledilo nekaj manjših dokapitalizacij. Leta 2011 so 47 milijonov evrov za dokapitalizacijo NKBM zagotovila državna podjetja Gen Energija, ELES in Pošta Slovenije po naročilu Agencije za upravljanje kapitalskih naložb RS, s čimer se je država izognila financiranju iz državnega proračuna. Istega leta je nato država vplačala za 234 milijona EUR delnic v NLB. Sistemskega reševanja problema v bančnem sektorju po vzoru zahodnih držav ni bilo in državne banke so se še vedno gibale na robu kapitalske ustreznosti. Banka Slovenije je konec maja 2012 objavila podatke o kakovosti kreditnega portfelja bank. Od 50.492

milijonov evrov terjatev bank, za katere so že napravile za 3,559 milijona evrov oslabitev, jih je 12,28 odstotka uvrščenih v skupine C, D in E. Skupaj je bilo tako prek 6,2 milijarde evrov terjatev razvrščenih v tvegane skupine, stanje pa se je še poslabševalo. Junija 2012 je morala država na zahtevo Evropskega bančnega organa (EBA) zagotoviti kapitalsko ustreznost NLB. Poleg neposredne dokapitalizacije s strani Kapitalske družbe (v nadaljevanju KAD) je država takrat vplačala še hibridno posojilo v obliki CoCo obveznic v višini 320 milijonov evrov, ki se je pozneje pretvorilo v kapital, saj količnik prvovrstnega temeljnega kapitala (angl. *Core Tier One*) ni dosegel zahtevane ravni. Šele poleti 2012 je začela nastajati zakonska podlaga za sistemsko sanacijo bank v obliki Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank.

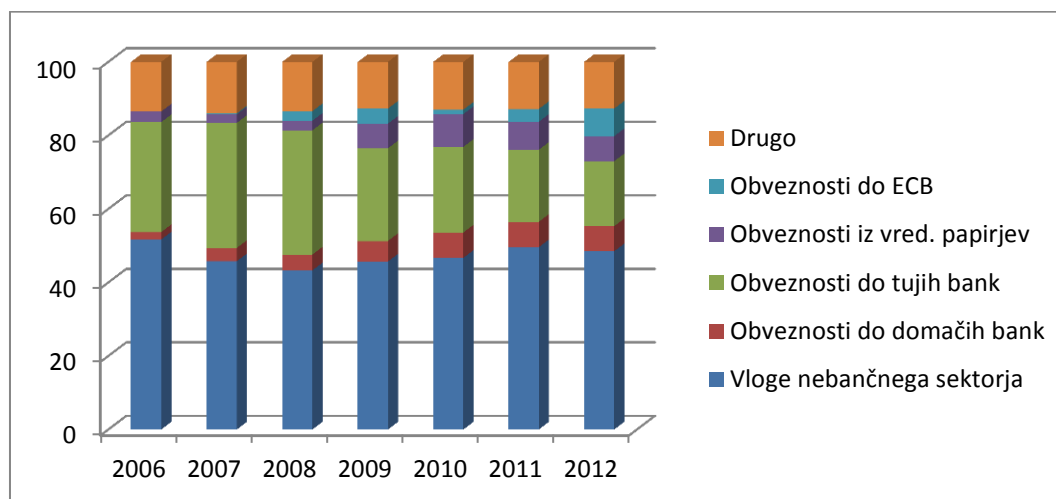
2.2 Vpliv krize na slovenski bančni sistem

Sedanje težave v slovenskem bančnem sistemu izvirajo tudi iz obdobja v letih pred izbruhom mednarodne finančne krize, ko je bila Slovenija v gospodarskem vzponu. Kot piše Košak (2011), so k temu v veliki meri prispevale tudi banke z visoko kreditno ponudbo, saj so stopnje rasti posojil podjetjem samo v zadnjem četrtletju leta 2007 presegle 40 odstotkov, gospodinjstvom pa 27 odstotkov. Na tako visoko dinamiko je po njegovem mnenju vplivalo več dejavnikov, ki so bili tesno povezani z uspešno končanim procesom priključitve Evropski uniji leta 2004 in z uvedbo skupne valute evro v začetku leta 2007. To je namreč pozitivno vplivalo na zniževanje obrestnih mer, kar je pripomoglo k zelo pozitivnemu poslovnemu vzdušju. Kot še navaja Košak (2011), v trenutku zaostritve mednarodne gospodarske krize jeseni 2008 slovenski bančni sistem ni bil neposredno prizadet, saj za razliko od zahodnoevropskih trgov naše banke med svojimi naložbami niso imele t.i. strukturiranih kreditnih instrumentov in hipotekarnih obveznic ameriških investicijskih bank. Naložbe v tuje dolžniške vrednostne papirje so v portfelju slovenskih bank pomenile manj kot 10 odstotkov bilančne vsote. Posledice finančne krize so bile sprva posredne, saj je bilo zaradi visoke stopnje zadolženosti naših bank na tujih posojilnih trgih praktično onemogočeno normalno refinanciranje obveznosti slovenskih bank v tujini. Oktobra 2008 je zadolženost slovenskih bank na mednarodnih grosističnih finančnih trgih dosegla 16,8 milijarde evrov ali 35 odstotkov bilančne vsote.

Kreditni krč na medbančnem finančnem trgu je slovenske banke prisilil, da so v letih 2009 in 2010 neto odplačale kar 4,5 milijarde evrov obveznosti do tujine, tako močno in hitro zmanjševanje virov financiranja pa so lahko nadomestile samo z začasnim povečanjem zadolževanja pri Evropskem sistemu centralnih bank prek izrednih instrumentov dolgoročnega refinanciranja in prek depozitov države.

Na Sliki 7 je zelo lepo viden trend zmanjševanja izpostavljenosti do tujine in povečevanje iskanja drugih virov v okviru Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB). Tudi sredstva gospodinjstev se po padcu delniških trgov niso vračala k relativno varnejšim bančnim vlogam, kot bi lahko pričakovali.

Slika 7: Struktura virov financiranja bank v odstotkih

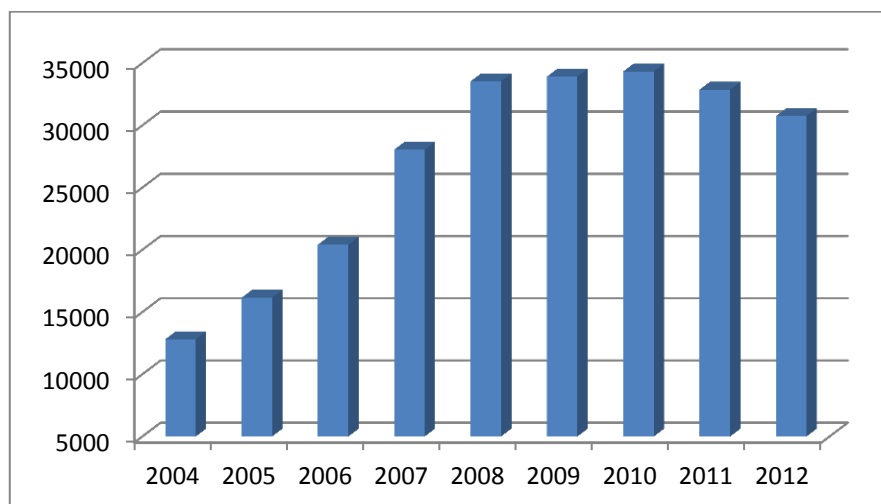

Vir: Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti, maj 2012, str. xvii.

Zaradi prestrukturiranja virov financiranja oz. nadomeščanja relativno cenejših virov financiranja z relativno dražjimi se od sredine leta 2010 zvišujejo povprečni stroški financiranja, ki se prenašajo v višje posojilne obrestne mere. Del zvišanja teh stroškov po Košaku (2011) lahko banke sicer kompenzirajo z znižanjem svojih operativnih stroškov, vendar omejena možnost refinanciranja obveznosti do tujih bank povzroča verigo prilagoditev v bančnem sistemu, kar končno privede tako do zmanjšanja kreditne aktivnosti do nefinančnih družb kot do slabšanja kakovosti kreditnega portfelja. „Tako kot so banke v obdobju splošnega poslovnega optimizma pred izbruhom finančne krize z ugodnimi posojilnimi pogoji in relativno manj preudarno presojo kreditne sposobnosti komitentov prispevale k visoki kreditni rasti, sedaj negativno poslovno vzdušje z naraščajočimi zamudami pri poplačilu obveznosti podjetij ter posledično poslabševanjem poslovnih rezultatov bank prispevajo k zaostrenim pogojem kreditiranja.“ (Košak, 2011, str. 28)

Tako Slika 8 kot Slika 9 prikazujeta neverjetno strmo rast obsega posojilne dejavnosti, ki je bila pozitivna vse do leta 2010, šele potem se je trend začel ostro obračati. Posledica slabega kreditnega portfelja je bilo tako ob zmanjševanju posojilne aktivnosti še agresivnejše zbiranje depozitnih vlog s strani bank.

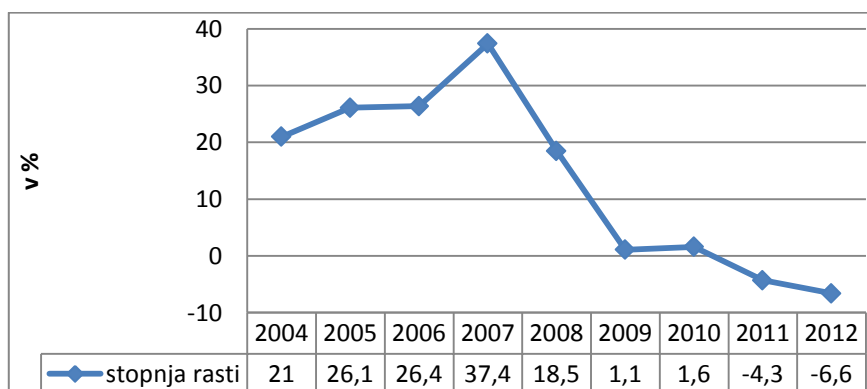
Slika 8: Obseg posojil nebančnemu sektorju po letih (v milijonih EUR)

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

Rast posojil nebančnim družbam in prebivalstvu je v letih od 2004 do 2006 dosegala neverjetne stopnje, in sicer več kot 20 odstotkov letno z vrhuncem v letu 2007, ko se je obseg izdanih kreditov glede na prejšnje leto povečal za dobrih 37 odstotkov.

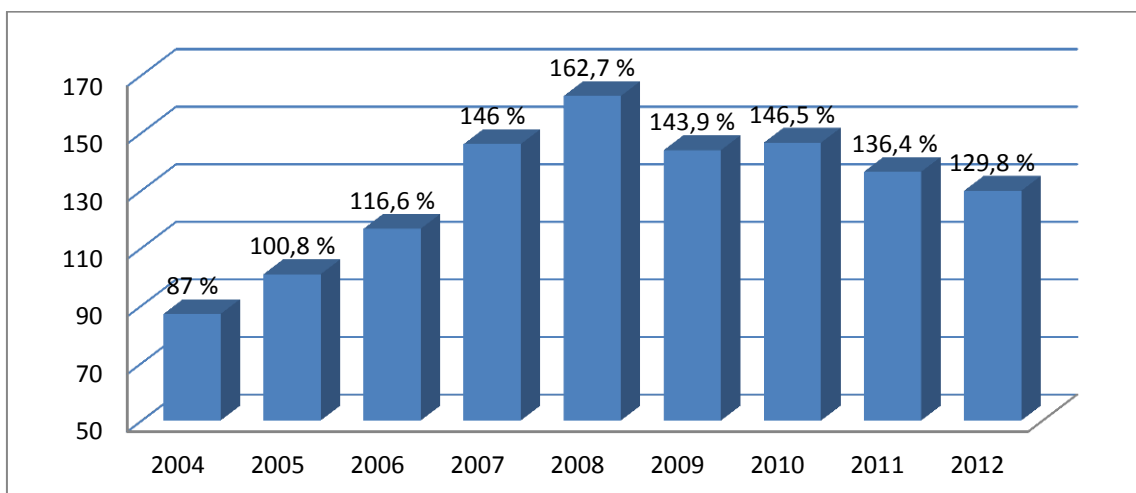
Slika 9: Stopnje rasti posojil nebančnemu sektorju (v %):

Vir: Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2004, 2005; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2005, 2006; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2006, 2007; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2007, 2008; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2008, 2009; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2009, 2010; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2010, 2011; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2011, 2012; Banka Slovenije, Letno poročilo za leto 2012, 2013.

Tudi razmerje med izdanimi posojili in vlogami, ki je vse do leta 2008 močno naraščalo v prid posojilom, se je počasi zmanjševalo v prid boljše pokritosti kreditne dejavnosti z denarnimi depoziti, kot je razvidno iz Slike 10. V letu 2009 je razmerje izboljšal tudi visok padec BDP, skupni obseg posojil pa se je začel postopoma prilagajati negativni gospodarski rasti.

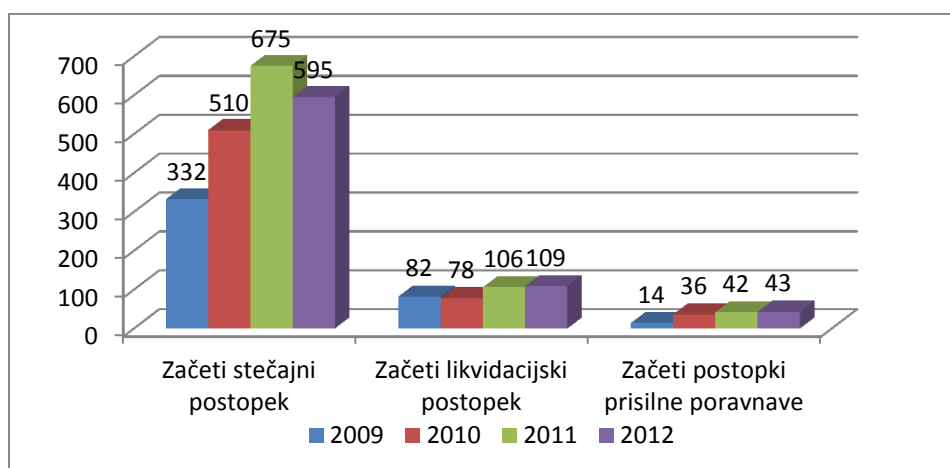
Slika 10: Razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja (v %)

Vir: T. Košak, *Bančni sistem in finančni trgi ob izbruhu finančne krize*, 2011, str. 24.

Banke niso v težavah samo zaradi slabih lastnih poslovnih odločitev. Gospodarska kriza je močno zmanjšala tudi zmožnost odplačevanja kreditov s strani gospodarskih družb. Naraščanje stečajnih in likvidacijskih postopkov je povezano s poslovno neuspešnostjo v veliko bolj neugodnem poslovnem okolju, kar skupaj z bolj konzervativno politiko bank glede odobravanja reprogramiranj ali novih posojil v krizi vodi v negativno spiralo nezmožnosti financiranja obveznosti oz. do stečajev. Kakšne so posledice tega v realnem sektorju, priča Slika 11, ki prikazuje naraščanje tako stečajnih kot likvidacijskih postopkov.

Slika 11: Začeti stečajni in likvidacijski postopki ter postopki prisilne poravnave v času od začetka krize v letih 2009–2012

Vir: Povzeto po Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, eObjave v postopkih zaradi insolventnosti – arhiv, 2013.

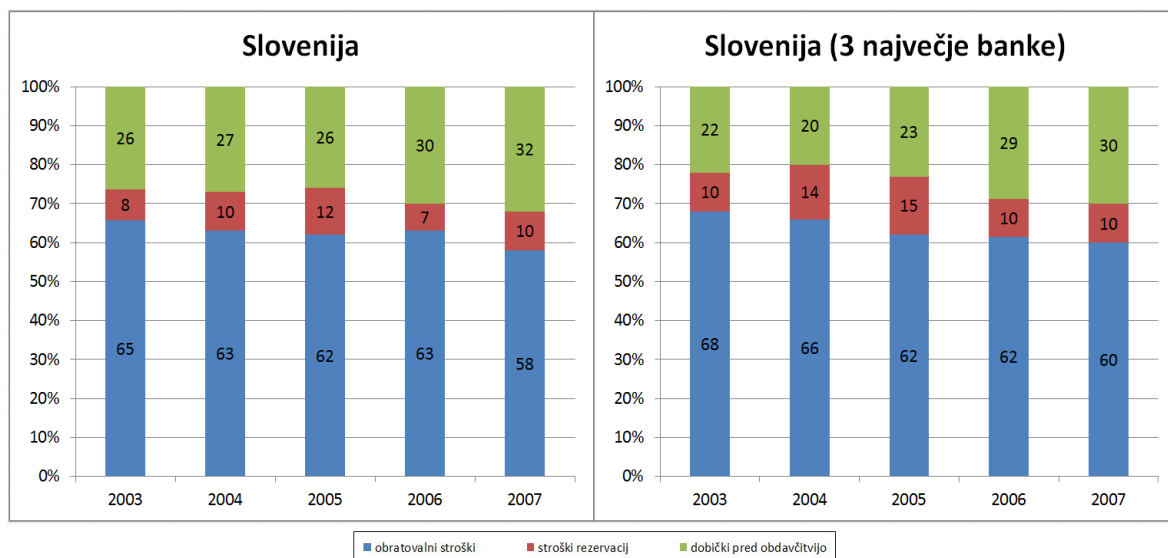
Jedro težav je v stopnjah rasti kreditne aktivnosti v času visoke rasti gospodarstva v obdobju do leta 2009, ki so presegale 20 odstotkov na leto, kar se je seveda občutilo tudi na vse večji zadolženosti gospodarskih subjektov. Tako Bole, Prašnikar & Trobec (2012) empirično primerjajo proces kopičenja dolga nefinančnih podjetij v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami v obdobju 2007–2010. Ugotavljajo, da je Slovenija izjemno izstopala po stopnji rasti zadolžitve in se tako v omenjenem obdobju znašla med državami, v katerih se je zadolženost podjetij povečala za več kot 25 odstotkov BDP. Za primerjavo so navedene Nemčija, Makedonija in Češka, pri katerih se je zadolžitev v enakem obdobju povečala za manj kot 5 odstotkov BDP. Za Slovenijo je bil v tem obdobju značilen predvsem nadpovprečno visok delež finančnih naložb, torej investicij zunaj osnovne dejavnosti podjetij. Na tem mestu se seveda povsem upravičeno zastavlja vprašanje, ali so bili pri tako povečani posojilni aktivnosti v preteklosti resnično upoštevani vsi standardi in omejitve, ki jih morajo sicer zahtevati banke pri odpiranju posojilnih linij, predvsem gospodarskemu sektorju.

2.3 Težave v bančnem sistemu

Resne težave nekaterih slovenskih bank v Sloveniji torej ne izhajajo zgolj iz nastopa svetovne gospodarsko – finančne krize, temveč je bil slovenski bančni sektor očitno v evropskem merilu že pred krizo manj učinkovit in nepripravljen na večje finančne šoke. Bems in Sorsa (2008) sta tik pred izbruhom finančne krize objavila analizo učinkovitosti slovenskega bančnega sektorja v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Ugotovila sta, da v bančnem sektorju v Sloveniji dominira nekaj velikih bank v državnem lastništvu, ki imajo po regionalnih standardih dokaj nizko dobičkonosnost. Zaradi vstopa v EU in prevzema skupne valute obrestne marže zaradi prihoda konkurence padajo, prihodkov iz naslova menjalnega tečaja pa ni več, kar še dodatno omejuje nizko dobičkonosnost. Rezultati kažejo, da učinkovitost slovenskega bančnega sektorja navkljub ogromni rasti posojilne aktivnosti zaostaja za tekmeci v regiji.

V primerjavi, ki jo kaže Slika 12, lahko vidimo, da je slovenski bančni trg že pred nastopom krize počasneje zmanjševal obratovalne stroške kot v drugih članicah EU, tako novih, s katerimi smo vstopili v EU, kot starih članicah. Stroški rezervacij so močno presegali tiste iz bančnih sistemov preostalih članic, posledično pa je tudi dobičkonosnost pred obdavčitvijo zaostajala. Še slabše od slovenskega povprečja so se odrezale 3 največje slovenske banke, od katerih sta dve v neposredni večinski državni lasti, ena pa v posredni državni lasti.

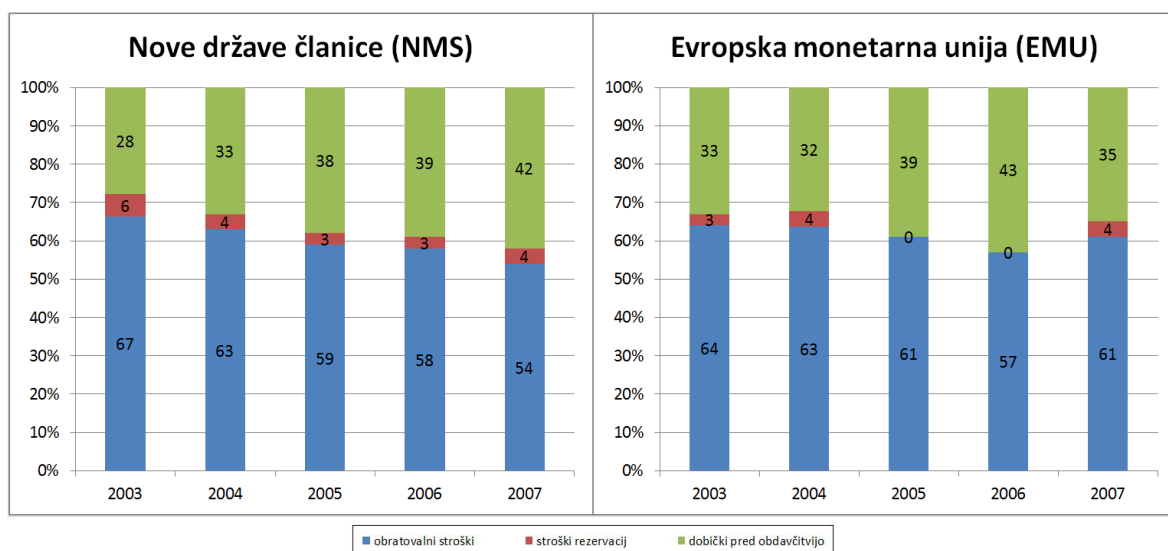
Slika 12: Obratovalni stroški, stroški rezervacij in dobiček pred obdavčitvijo v deležu poslovnih prihodkov bank v Sloveniji

Vir: R. Bems & P. Sorsa, *Efficiency of slovenian banking sector in EU context*, 2008, str. 84.

V povprečju so bile slovenske banke tako že pred letom 2008 manj učinkovite in manj dobičkonosne tako v primerjavi z bankami v območju evra kot z bankami med novimi članicami EU, sektor pa je bil eden najmanj konkurenčnih v smislu vstopa in izstopa novih konkurentov.

Slika 13: Obratovalni stroški, stroški rezervacij in dobiček pred obdavčitvijo v deležu poslovnih prihodkov bank v novih državah članicah in EMU

Opomba: NMS so nove države članice, ki so vstopile v EU skupaj s Slovenijo, z izjemo Cipra in Malte. V sklopu EMU niso upoštevani primerjalno večji trgi, in sicer Nemčija, Italija, Francija ter Luksemburg.

Vir: R. Bems & P. Sorsa, *Efficiency of slovenian banking sector in EU context*, 2008, str. 84.

Čeprav se omenjena analiza ne ukvarja z dejavniki, ki povzročajo dobljene rezultate, pa nakazuje dve mogoči razlagi za takšno stanje:

- prevlada ene bančne skupine;
- pomemben delež državnega lastništva v bančnem sektorju ob dejstvu, da so velike državne banke najmanj učinkovite.

Ta situacija nakazuje velike potencialne koristi iz naslova nadaljnje privatizacije in sprejemanja ukrepov za povečanje konkurenčnosti na notranjem bančnem trgu (Bems & Sorsa, 2008). Kot kaže, je finančna kriza tako zgolj poglobila krizo slovenskega bančnega sistema. Banka Slovenije je v Poročilu o finančni stabilnosti za leto 2012 zapisala, da je „lastniška prepletenost med finančnimi institucijami majhna. Povečal se je lastniški delež države in tujine zaradi dokapitalizacij. Potreba po diverzifikaciji lastništva bo tako v prihodnosti zaradi konsolidacije javnih financ še izrazitejša, čeprav se je nekoliko povečal lastniški delež tujcev v bančnem sektorju, ki so sodelovali pri rekapitalizaciji nekaterih bank. Kljub temu je delež lastništva tujcev v primerjavi z preostalimi državami območja evra nizek, posledično je tudi tržni delež bank v večinski tuji lasti v Sloveniji najmanjši med državami centralne in jugovzhodne Evrope.“ (Banka Slovenije, 2012b) Osrednja kritika vstopanja tujih bank na slovenski trg s strani nekaterih slovenskih avtorjev (Festić, Štiblar, Mencinger) se giblje v smeri, da tuje banke, zlasti tiste, ki niso vezane na obstoječo predhodno infrastrukturo prevzetih bank, ob nastopu finančne krize zmanjšajo kreditno aktivnost. To naj bi škodilo nacionalnemu gospodarstvu, saj ostane brez virov sredstev.

Če sledimo tej logiki, bi morale kreditiranje gospodarstva najbolj zmanjšati tuje banke, ki imajo v državi lastno samostojno izpostavo, nato tuje banke, ki so prevzele obstoječo domačo banko, šele na koncu banke v slovenski zasebni lasti in kot zadnje banke v državni lasti. Glede na krizo, ki je nastopila z letom 2009, bi moral biti ta vzorec lepo viden v obdobju 2007–2012. Zato sem pregledal letna poročila bank NLB, Abanke, SKB in Sparkasse, ki se med seboj bistveno razlikujejo glede na lastniško strukturo, kar je razvidno v Tabeli 7.

Tabela 7: Lastniška struktura obravnavanih bank

	Lastništvo	Največji lastniki
NLB ²	domače	Rep. Slovenija 77,51 %, KAD 6,23 %, SOD 5,58 %, Zav. Triglav 1,27 %
Abanka ³	domače	Zav. Triglav 25,6 %, Sava d.d. 23,8 %, Gorenjska banka 14,7 % SOD 2,2 %
SKB	tuje	Societe Generale S.A. 97,58 %, Genefinance S.A. 2,14 %
Sparkasse	tuje	Kärntner Sparkasse AG 70 %, Steiermärkische Sparkasse AG 26 %

Vir: Nova ljubljanska banka, Polletno poročilo 2013, 2013, str. 15; Abanka, Nerevidirano poročilo skupine Abanka Vipa za prvo polletje 2013, 2013, str. 25; SKB banka d.d., Lastniška struktura, 2014; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2012, 2013, str. 80.

Iz poslovnih izkazov sem najprej pregledal gibanje obsega posojil gospodarstvu (podjetjem in samostojnim podjetnikom) in gospodinjstvom v obdobju 2007–2012. V segmentu podjetniškega kreditiranja je v letih 2007 in 2008 v Tabeli 8 razumljivo zaznati razmeroma močno povečanje obsega posojil, čeprav se je v Združenih državah Amerike že začel finančni zlom (bankrot Bear Stearns, Lehman Brothers ...).

Tabela 8: Obseg danih posojil podjetjem v obdobju 2007 - 2012 v milijonih evrov in rast v odstotkih v primerjavi s prejšnjim letom

		NLB	Abanka	SKB	Sparkasse
2007	mio €	6900,0	1990,0	1332,5	421,6
2008	mio €	8021,5	2322,4	1402,7	638,6
	rast v %	16,25	16,7	5,27	51,5
2009	mio €	7801,9	2442,6	1298,2	619,0
	rast v %	-2,74	5,18	-7,45	-3,07
2010	mio €	7609,0	2729,1	1169,8	543,0
	rast v %	-2,47	11,73	-9,89	-12,28
2011	mio €	7275,4	2468,7	1112,7	544,0
	rast v %	-4,38	-9,54	-4,88	0,18
2012	mio €	6824,2	2000,7	1059,3	514,4
	rast v %	-6,2	-18,96	-4,8	-5,44

Vir: Skupina NLB, Letno poročilo 2007, 2008; Skupina NLB, Letno poročilo 2008, 2009; Skupina NLB, Letno poročilo 2009, 2010; Skupina NLB, Letno poročilo 2010, 2011; Skupina NLB, Letno poročilo 2011, 2012; Skupina NLB, Letno poročilo 2012, 2013; Abanka d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Abanka d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Abanka d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Abanka d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Abanka d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Abanka d.d., Letno poročilo 2012, 2013; SKB d.d., Letno poročilo 2007, 2008; SKB d.d., Letno poročilo 2008, 2009; SKB d.d., Letno poročilo 2009, 2010; SKB d.d., Letno poročilo 2010, 2011; SKB d.d., Letno poročilo 2011, 2012; SKB d.d., Letno poročilo 2012, 2013; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2012, 2013.

Najbolj konzervativno politiko je takrat vodila SKB v francoski lasti, pri kateri je od začetka obravnave že zaznati previdnost, v naslednjih letih, ko je kriza prizadela tudi

² Pri NLB je lastništvo navedeno na dan 30. junij 2013, pozneje je bila banka v okviru programa sanacije nacionalizirana in je trenutno v 100 odstotni lasti Republike Slovenije.

³ Pri Abanki je lastništvo navedeno na dan 30. junij 2013, pozneje je bila banka v okviru programa sanacije nacionalizirana in je trenutno v 100 odstotni lasti Republike Slovenije.

Slovenijo, pa se kaže očiten premik k bolj zadržani kreditni politiki. Sparkasse je kot banka, ki se šele dobro uveljavlja na slovenskem trgu, večinoma izkoristila ugodne razmere in je bila na kreditnem trgu tudi v letu 2008 zelo agresivna, trenutek streznitve pa je prišel leta 2010, ko se je obseg letnega posojilnega portfelja zmanjšal, vendar je bil ob koncu leta 2012 še vedno za več kot 20 odstotkov večji kot leta 2007. Pri Abanki je zanimivo, da je rast posojil vztrajala vse do leta 2011, nato pa se je začel močan upad obsega posojil, ki je bil najizrazitejši izmed vseh obravnavanih bank. Videti je, kot da je prišlo do določenega poznejšega odziva na razmere na trgu. Tudi NLB je zmanjševala obseg tega dela posojil, vendar počasneje kot druge banke in nekoliko bolj enakomerno.

Tabela 9: Obseg danih posojil prebivalstvu v obdobju 2007–2012 v milijonih evrov in rast v odstotkih v primerjavi s prejšnjim letom

		NLB	Abanka	SKB	Sparkasse
2007	mio €	1560,0	375,1	484,3	367,2
2008	mio €	1970,3	423,9	590,6	444,1
	rast v %	26,3	13,0	21,95	20,94
2009	mio €	2068,0	461,4	694,9	420,5
	rast v %	4,96	8,85	17,66	-5,32
2010	mio €	2122,1	499,2	834,1	469,8
	rast v %	2,62	8,19	20,03	11,72
2011	mio €	2040,0	520,9	891,9	466,1
	rast v %	-3,87	4,35	6,93	-0,79
2012	mio €	1971,3	526,4	866,6	449,3
	rast v %	-3,37	1,1	-2,84	-3,6

Vir: Skupina NLB, Letno poročilo 2007, 2008; Skupina NLB, Letno poročilo 2008, 2009; Skupina NLB, Letno poročilo 2009, 2010; Skupina NLB, Letno poročilo 2010, 2011; Skupina NLB, Letno poročilo 2011, 2012; Skupina NLB, Letno poročilo 2012, 2013; Abanka d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Abanka d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Abanka d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Abanka d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Abanka d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Abanka d.d., Letno poročilo 2012, 2013; SKB d.d., Letno poročilo 2007, 2008; SKB d.d., Letno poročilo 2008, 2009; SKB d.d., Letno poročilo 2009, 2010; SKB d.d., Letno poročilo 2010, 2011; SKB d.d., Letno poročilo 2011, 2012; SKB d.d., Letno poročilo 2012, 2013; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2012, 2013.

Nekoliko drugače je pri posojilih prebivalstvu, ki jih prikazuje Tabela 9. Za ta posojila je sicer v slovenskem prostoru značilno predvsem, da so gospodinjstva v primerjavi s podjetji bistveno manj zadolžena, s tem pa pomenijo tudi manjše tveganje. V tem segmentu je problematičen predvsem del s stanovanjskimi posojili, saj je v krizi prišlo do občutnega zmanjšanja sklenjenih poslov z nepremičninami in padca cen, kar vpliva tudi na spremembe osnovnih vrednotenj nepremičnin. V naši analizi izstopa predvsem SKB, ki očitno poslovanju s prebivalstvom namenja več pozornosti. NLB obseg posojanja prebivalstvu ohranja na približno enaki ravni in je v tem segmentu najmanj ambiciozna, za razliko od Abanke, ki ji še vedno uspeva vzdrževati minimalno rast obsega posojil do prebivalstva.

Bi lahko zaključili, da sta se tuji banki aktivneje odzvali na gospodarsko krizo in močnejše zmanjšali obseg posojanja gospodarstvu? Samo deloma. Predvsem lahko predvidevamo, da sta začeli aktivneje ocenjevati tveganje pri posojilojemalcih in posledično ob začetku krize tudi zmanjšali obseg posojil. Toda že v letih 2010 in 2011 sta tuji banki postali bolj aktivni pri posojanju tako prebivalstvu kot gospodarstvu. Analiza bančnih poslovnih rezultatov (Ugovšek, 2012) potrjuje, da so bile banke v tuji lasti zahvaljujoč preudarnejšemu kreditiranju v preteklosti že v letih 2010 in 2011 konkurenčnejše, da so dosegale boljše rezultate in, kar je za pričujočo analizo najpomembnejše, da so imele v posojilnem portfelju – ob upoštevanju njihove bilančne vsote – več posojil gospodarstvu in tudi prebivalstvu, celotni posojilni portfelj nebančnim pravnim osebam pa se je medletno skrčil za 2,9 odstotka manj kot pri domačih bankah.

Seveda je poleg obsega kreditne aktivnosti pomemben tudi končni izkupiček poslovne politike, saj nobena banka ne more daljše obdobje poslovati z negativnim rezultatom, ne glede na obseg kreditiranja. Zato si bomo v nadaljevanju ogledali tudi gibanje bilančne vsote omenjenih bank v Tabeli 10 in njihov letni rezultat oz. dobiček. Z vidika nacionalnega interesa mora namreč neto posredni učinek danih posojil gospodarstvu presegati državne finančne vložke v banko, oz. povedano drugače, tudi če državne banke v slabih časih pospešeno kreditirajo gospodarstvo, je to le slaba tolažba, če po drugi strani izkazujejo porazne rezultate, ki zahtevajo vedno nove finančne injekcije iz državnega proračuna.

Kot vidimo v Tabeli 10, se je SKB v francoski lasti v poslovnem smislu uspešno spopadala s kriznimi razmerami v gospodarstvu, čeprav je tudi njej v letu 2012 dobiček močno upadel. Nekoliko več težav je imela Sparkasse, vendar je ob konstantni racionalizaciji po njihovih podatkih obseg slabih posojil pod nadzorom, medtem ko so imeli velike težave pri dobičkonosnosti. Izgube zadnjih let v skladu z načrti za racionalizacijo ne pomenijo nevarnosti za stabilnost banke. Veliko večje težave sta imeli državni NLB in Abanka, ki ju je poleg velikih izgub zaradi odpisov slabih posojil bremenilo tudi konstantno zniževanje bilančne vsote. Po podatkih Skupine NLB je obseg slabih posojil ob koncu leta 2011 znašal 3 milijarde evrov, kar je za 843 milijonov evrov več kot ob koncu predhodnega leta, delež slabih posojil pa se je povečal za 6,8 odstotne točke in dosegel 21,3 odstotka kreditnega portfelja (Nova ljubljanska banka d.d., 2012). Podobne težave so se pojavljale v Abanki, kjer je kumulativna izguba zadnjih dveh let znašala skoraj 200 milijonov. Banka ima trenutno velike težave z zagotavljanjem svežega kapitala (Tekavec, 2013).

Za vse štiri banke je bilo v zadnjih letih značilno krčenje bilančne vsote po letu 2010, vendar je bilo pri obeh državnih bankah krčenje veliko bolj izrazito kot pri obeh tujih lastništvom. Medtem ko imata obe državni banki skozi celotno obdobje težave s kapitalno ustreznostjo, sta obe tuji banki ta finančni kazalec v tem obdobju uspeli celo zvišati in imata glede na leto 2007, kot zadnje leto brez vpliva svetovne finančne krize,

celo višji količnik kapitalne ustreznosti, kar nakazuje, da se pri poslovanju zelo aktivno prilagajata gospodarskim razmeram in ne ogrožata svoje stabilnosti.

Tabela 10: Bilančna vsota in nekateri ekonomski kazalci obravnavanih bank

V milijonih EUR/%	2007	2008	2009	2010	2011	2012
NLB d.d.						
bilančna vsota	13918	14477	15509	13830	12980	11487
donos na aktivo (ROA) v %	1,20	0,40	-0,20	-1,40	-2,00	-2,30
donos na kapital (ROE) v %	18,80	5,30	-1,90	-18,40	-26,40	-27,60
kapitalska ustreznost v %	11,60	11,90	10,40	10,00	10,10	11,80
čisti dobiček	118,0	49,0	-24,0	-183,0	-233,0	-305,0
Abanka						
bilančna vsota	3439	3823	4510	4551	4215	3600
donos na aktivo (ROA) v %	1,50	0,77	0,71	0,17	-3,38	-2,01
donos na kapital (ROE) v %	13,88	7,81	8,33	2,15	-44,52	-34,61
kapitalska ustreznost v %	10,50	12,60	12,20	11,90	9,90	9,60
čisti dobiček	36,6	22,2	22,9	6,6	-119,0	-76,0
Banka Sparkasse						
bilančna vsota	887	1183	1093	1099	1067	1103
donos na aktivo (ROA) v %	0,45	0,48	0,02	-0,51	-0,09	0,97
donos na kapital (ROE) v %	3,36	4,94	0,20	-5,94	-1,03	-11,53
kapitalska ustreznost v %	8,57	10,63	11,06	11,36	11,50	11,25
čisti dobiček	2,4	3,5	0,14	-4,3	-0,7	-9,1
Skupina SKB						
bilančna vsota	2489	2799	2737	2692	2637	2732
donos na aktivo (ROA) v %	1,22	1,35	0,93	1,22	1,08	0,19
donos na kapital (ROE) v %	13,03	15,24	10,59	13,07	10,86	1,79
kapitalska ustreznost v %	9,16	9,99	13,20	12,13	11,40	13,40
čisti dobiček	22,2	25,3	22,9	27,0	24,2	3,7

Opomba: ROA in ROE pomenita donos na aktivo in donos na kapital pred davki. Kapitalska ustreznost v tabelah pomeni količnik kapitalne ustreznosti ob koncu obravnavanega leta.

Vir: Skupina NLB, Letno poročilo 2007, 2008; Skupina NLB, Letno poročilo 2008, 2009; Skupina NLB, Letno poročilo 2009, 2010; Skupina NLB, Letno poročilo 2010, 2011; Skupina NLB, Letno poročilo 2011, 2012; Skupina NLB, Letno poročilo 2012, 2013; Abanka d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Abanka d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Abanka d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Abanka d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Abanka d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Abanka d.d., Letno poročilo 2012, 2013; SKB d.d., Letno poročilo 2007, 2008; SKB d.d., Letno poročilo 2008, 2009; SKB d.d., Letno poročilo 2009, 2010; SKB d.d., Letno poročilo 2010, 2011; SKB d.d., Letno poročilo 2011, 2012; SKB d.d., Letno poročilo 2012, 2013; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2007, 2008; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2008, 2009; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2009, 2010; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2010, 2011; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2011, 2012; Banka Sparkasse d.d., Letno poročilo 2012, 2013.

Sklepamo lahko, da sta obe tuji banki prejeli navodila s strani lastnikov, naj v krizi nekoliko omejita obseg poslovanja, osredotočita pa naj se na dobičkonosnost. Z dobičkonosnostjo (ROA in ROE) imajo sicer težave vse štiri banke, kar kaže na izredno

težke gospodarske razmere, vendar tudi na tem področju državni banki v zadnjih letih močno zaostajata. V območju pozitivnega poslovnega izida je ves čas uspela ostati samo SKB, medtem ko se Sparkasse bori z minimalnimi izgubami. Glede na odzive je poslovanje slednje pod vplivom močnih aktivnosti v smeri racionalizacije in obvladovanja stroškov (Banka Sparkasse d.d., 2013b). Obe državni banki se v zadnjih letih soočata s precejšnjimi minusi, ki so rezultat obsežnih odpisov vrednosti, za nadaljevanje poslovanja pa sta potrebovali nove dokapitalizacije in sanacijske ukrepe, ki izhajajo iz Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank.

Nedvomno sta banki v tuji lasti v veliki večini kazalcev uspešnosti poslovanja skozi krizo prehiteli obe državni banki, kar sledi številnim ugotovitvam različnih avtorjev (Naaborg, De Haas & Van Lelyveld, Masten), da so tuje banke bolj odzivne na spremembe v okolju in imajo večinoma pozitivne učinke na stabilnost bančnega sistema. Več o tem sicer navajam v poglavju v nadaljevanju, vendar lahko že na tej stopnji postavim pod vprašaj teorijo, ki jo zagovarja predvsem del domače strokovne javnosti, in sicer, da je državno lastništvo v sistemskih bankah ključnega pomena zaradi predpostavke, da domače banke bolj aktivno in družbeno odgovorno pomagajo domačemu gospodarstvu v času gospodarske krize. Če bi se to potrjevalo tudi skozi podatke, bi bilo seveda smiselno, a le, če bi bile te iste banke tudi srednjeročno sposobne preživeti na trgu. Če pa ustvarjajo izgubo in se mora država kot večinski ali posredno večinski lastnik odzivati in jih finančno krepiti z denarjem davkoplačevalcev, je to povsem običajna državna pomoč in nima večjega ekonomskega smisla oz. lahko država za pomoč podjetjem uporabi druge vzvode. Takšno financiranje oslabljenih bank namreč neposredno prizadene državni proračun in s tem omejuje možnost pomoči drugim gospodarskim subjektom oz. zmanjšuje možnosti ustvarjanja ugodnejšega in konkurenčnejšega poslovnega okolja, kot je na primer znižanje davkov, prispevkov, omejena možnost podjetniških spodbud itd.

2.4 Vstop tujega kapitala kot rešitev

Moderno multinacionalno bančništvo oz. rast tujih podružnic zunaj matične države se je uveljavilo v dveh valovih. Prvi val sega v obdobje pred prvo svetovno vojno, v obdobje kolonializma, zato za namen diplomske naloge ni zanimiv. Drugi val se je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja iz ZDA najprej razširil v Zahodno Evropo, v sredini sedemdesetih let v Latinsko Ameriko ter v osemdesetih letih v Jugovzhodno Azijo in Japonsko (Canals, 1997). Multinacionalno bančništvo je pomembno vlogo odigralo predvsem pri pospeševanju razvoja finančnih sistemov v posameznih državah. V ekonomski teoriji se omenjata dva konkurenčna pogleda na zvezo med razvitostjo finančnega sektorja in ekonomsko rastjo. Avstrijsko – ameriški ekonomist Schumpeter (1934) meni, da imajo finančni posredniki, predvsem banke, pomembno vlogo pri ekonomskem razvoju države, ker vplivajo na alokacijo prihrankov, medtem ko razvojna ekonomika poudarja, da je poglavitni dejavnik ekonomske rasti akumulacija kapitala. Tranzicijske države spoznavajo, da je eden izmed ključnih pogojev za gospodarsko okrevanje in razvoj ob soočenju s

tržnim gospodarstvom prav sodoben in dobro delujoč finančni sektor. Za banke vzhodnoevropskih držav je bil glavni problem, kako prekiniti stike s pešajočimi in neperspektivnimi državnimi podjetji in kako vpeljati sodobne postopke spremljanja tveganj in odobravanja posojil ter razreševanje problema podedovanih posojil. Vstop multinacionalnih bank oziroma neposredne tuje investicije v bančne sisteme držav Srednje in Vzhodne Evrope so pripomogle k naslednjim izboljšavam (Zajc, 2003):

- odločilni prispevek k razvoju učinkovitih bančnih sektorjev;
- uvedba sodobnih metod nadzora bank;
- vnovična vzpostavitev zaupanja v bančni sistem.

Čeprav število strokovnih prispevkov v prid tujemu lastništvu presega tiste, ki so do tega skeptični, pa „nacionalni interes“ v bančnem sektorju ostaja eno najbolj pogostih načel, ki zavira vstop tujega kapitala v panogo.

Če se najprej osredotočimo na argumente, ki pritrjujejo vstopu tujcev, je prvi izmed njih zagotovo **zniževanje stroškov reformiranja bančnega sistema ob začetku tranzicije**. Obravnavane tranzicijske države so se ob začetku tranzicijskega procesa znašle v hudi recesiji. Ob zmanjšanju realnega „outputa“ so doživele še finančno nestabilnost, zato je bilo ključno, da so bili stroški rekonstrukcije bančnega sektorja kar se da nizki. Obstoječe banke so imele namreč v bilancah ogromne vsote slabih kreditov, stanje pa se je pospešeno slabšalo zaradi poslabšanja stanja v realnem sektorju in slabega upravljanja. Wagner & Iakova (2001) sta povzela stroške reforme bančnega sektorja posameznih tranzicijskih držav. Tako naj bi na Poljskem znašali 10 odstotkov BDP, na Madžarskem 13 odstotkov BDP in na Češkem celo 25 odstotkov BDP. Prvi dve državi sta privatizirali skoraj celotni sektor, takoj ko sta rešili probleme v posojilnih bilancah, medtem ko se je Češka odločila za „vaučerski“ sistem. Kar nekaj bank so še nekaj časa obdržali v državni lasti, kar je imelo za posledico poznejše visoke stroške državnih intervencij ob bančnih krizah. Slovenija je samostojno nosila celotno breme prve bančne sanacije, v zameno za ta strošek pa so banke ostale slovenske. Predvidena je bila nadaljnja privatizacija, ki pa se ni zgodila v takšni meri, kot je bilo načrtovano. Tako je še v letu 2013 več kot polovica bančnega sektorja v neposredni ali posredni lasti države.

Vstop tujih bank zviša kakovost storitev, oblikovanje cen in dostopnost produktov.

To se lahko zgodi neposredno ob predstavitvi nove ponudbe ali posredno, skozi povečano konkurenco, ki s tem nastane (Zajc, 2003). Banke namreč s svojim prihodom na trg prinesejo tudi znanje, kot je na primer večja razpršitev tveganj oz. varovanje pred tveganji (hedging), in poslovne prakse svojih materinskih bank iz razvitih držav, kot so bolj napredne metode ocenjevanja tveganja. Boljše upravljanje s tveganji in konkurenčni pritisk na cene pa pomenita tudi boljšo alokacijo kreditov. Pomemben vidik je, da se to znanje z „učinkom prelivanja“ prenaša na trg in imajo od tega veliko koristi tudi domače banke.

Slednje so bile v začetnih stopnjah tranzicije preveč obremenjene z rekonstruiranjem, primanjkovalo jim je dobro izobraženega kadra in ni so imele finančnih zmogljivosti za zadostno investiranje v osebe in tehnološki razvoj. Na tem mestu je ustrezna opazka, da je na primer državna NLB veliko vlagala v sodobne bančne poti in na tem mestu dolgo prednjačila. Res pa je, da so to dogajanje spremljale različne afere o negospodarni porabi sredstev (npr. afera Sigma). Selitve komitentov iz domačih bank k tujim bankam, ki jih zaznavajo statistike tržnih deležev v času trajanja krize, govorijo o tem, da postajajo uporabniki bančnih storitev bolj občutljivi na ceno in kakovost storitev, kot so bili pred nastopom krize. Največje slovenske državne banke se bodo ne glede na prihodnje lastništvo morale soočiti tudi s padanjem tržnih deležev zaradi manj konkurenčne ponudbe.

Stabilnost bančnega sistema ob prisotnosti tujih bank je eden izmed pozitivnih kazalcev, ki naj bi varoval predvsem pred šoki v lokalnem okolju. Tuje banke naj bi k večji stabilnosti prispevale predvsem s treh vidikov. Prvi je možnost pridobitve svežih finančnih sredstev pri lastniku, torej svoji starševski banki. Buch, Kleinert in Zajc (2003) ugotavljajo, da imajo neposredna tuja vlaganja v segmentu bančništva funkcijo stabiliziranja prek likvidnostnega medbančnega trga, ki ga lahko tuje izpostave uporabijo kot likvidnostno rezervo. Drugič, velike bančne multinacionalke imajo običajno močne kapitalske pozicije in natančno oblikovane poslovne strategije. Takoj ko vstopijo na tuji trg, začnejo graditi prepoznavnost na svojem dosedanjem slovesu pri pridobivanju novih strank, pa tudi vzpostavljati dolgoročne poslovne odnose. S tega vidika tudi zelo pozorno spremljajo poslovanje in uspešnost svojih podružnic v želji po ohranitvi ali celo izboljšanju svojega globalnega ugleda. In tretjič, izpostave ali podružnice tujih bank so pogosto nadzirane s strani nadzornih mehanizmov starševske banke, kar za razvijajoče se trge pomeni določen napredek, saj gre za stroge in napredne kontrole poslovanja, ki jih sicer banke uporabljajo tudi na najbolj razvitih trgih. Likvidnostno ozadje, napredne poslovne prakse in nadzorni sistemi ter že dodelane poslovne strategije torej izboljšujejo obstoječe okolje. Domače banke so tako pogosto prisiljene slediti visokim standardom poročanja in razkrivanja v luči najboljših mednarodnih standardov, kar izboljšuje transparentnost celotnega sistema.

Ali to velja tudi za aktualno finančno krizo? Masten (2013) navaja, da je bil vzrok dodatne destabilizacije bančnega sistema v času krize prav prepozno ukrepanje s strani lastnika večjih domačih bank, torej države in njenih upravljavcev v državnih bankah. „Banke v tuji lasti so v krizi reagirale prej, pri čemer ni nujno, da so bile v boljšem stanju kot domače banke. Pred krizo so bile namreč rasti kreditiranja na podlagi najemanj kratkoročnih virov višje pri tujih bankah.“ Če nekoliko poenostavimo, so tuje banke z redkimi izjemami prav tako sodelovale pri nenormalni rasti kreditne aktivnosti pred krizo, vendar so njihove „matere“ ustrezneje in hitreje odreagirale, ko se je kriza začela. Več slovenskih bank je del obsežnih slabih posojil preneslo na tuje matere in tako že uporabilo mehanizem slabe banke. Kot glavna težava državnih bank se je torej izkazala počasna odzivnost na spremenjene razmere, počasno ukrepanje pa ogroža varnost bančnih vlog in stopnja zaupanja v sistem se še pogloblja, kar vodi k destabilizaciji sistema.

Povezave z mednarodnim kapitalskim trgom. Tuje banke v posameznih državah so največkrat samo deli velikih bančnih holdingov ter lahko s pomočjo lastnikov pomagajo pri krepitvi povezav med tujimi kapitalskimi trgi in domačo državo. „Follow the customer“ je sicer teza, ki jo je prvi izpostavil ekonomist Paul Wachtel (Zajc, 2003), po mnenju katerega naj bi prisotnost tujih bank dala znamenje tujim podjetjem, da gre za razmeroma stabilno okolje, ki bi lahko bilo zanimivo za tuje investitorje. Prav tako naj bi prisotnost tujih bank olajšala postopke in s tem stroške vstopa na trg tujim podjetjem. Teza zato zavzema stališče, da prisotnost tujih bank spodbuja tuje neposredne naložbe tudi v drugih delih gospodarstva. Aktualni primer je vstop ruske Sberbank na slovenski trg. Gre za največjo rusko banko, ki je praktično prisotna na vseh vzhodnoevropskih trgih. Tako so nedavno napovedali, da so pripravljeni financirati tuje neposredne investicije v Slovenijo, saj se vidijo kot most med Vzhodom in Zahodom (Gorkov iz Sberbank: Sodelovali bi pri privatizaciji v Sloveniji, a najprej želimo spoznati načrte vlade, 2013).

Nenavezanost na tradicionalne gospodarske povezave z večjimi podjetji je argument, ki ga tujcem težko oporekamo. Predvsem v tranzicijskih državah so bile banke nekdanji neposredni servis financiranja velikih državnih konglomeratov. Tudi z vstopom v tržni sistem te povezave med politiko bank in (nekdanji) državnimi podjetji niso kar izginile. Podpiranje in ohranjanje pri življenju nekaterih večjih podjetij s pomočjo financiranja s strani domačih oz. državnih bank navkljub neizpolnjevanju pogojev za financiranje pod ustreznimi standardi je slabilo konkurenčnost teh bank. Tuje banke so bile v tem kontekstu, zlasti pri podružnicah in samostojnih entitetah, popolnoma neodvisne in neobremenjene s temi tradicionalnimi povezavami znotraj lokalnega okolja. Kot primer navezanosti bank na večja podjetja lahko analiziramo dogajanje v zadnjih letih. Največje državne banke NLB, NKBM in Abanka so v zadnjih letih daleč največje upnice v stečajnih postopkih, odstopajo pa tudi po zelo visokem obsegu nezavarovanih posojil. Po dostopnih podatkih (Modic, 2012) so te tri banke od začetka krize že do sredine leta 2012 prijavile za skoraj dve milijardi evrov terjatev v stečajnih postopkih, po obsegu terjatev pa prednjačijo predvsem pri propadu treh največjih gradbenih podjetij v državi. Te tri banke po podatkih do konca leta 2011 zajemajo kar 82,4 odstotka vseh bančnih terjatev v stečajnih postopkih. Če upoštevamo, da se njihov skupni tržni delež giblje okoli 45 odstotkov, je nadpovprečna izpostavljenost pri vseh največjih stečajih v državi več kot le naključna.

Po drugi strani imamo kar nekaj strokovnih argumentacij, zakaj tuji kapital v bančnem sistemu ni rešitev za vse težave. Večina argumentov proti tujcem v bančnih sistemih ima sicer nekoliko nacionalni pridih. Hindley (2000) celo deli te argumente na ekonomske in ekonomsko – nacionalne. Pri slednjih se izkazuje predvsem **strah določene države pred tujo nadvlado**, kar je z zgodovinskega vidika pogojeno z zgodovino naroda. Predvsem manjši narodi imajo na tem področju pogosto zgodovinsko slabe izkušnje. Bančni oz. finančni sektor ima zanje poseben pomen, ki mora ostati pod kontrolo domačih lastnikov. Zagotovo ni dvoma, da z vstopom tujega kapitala v bančni sistem pride tudi do določenega

nadzora nad nacionalnim gospodarstvom. Nadzor nad dodelitvijo posojil pomeni znatno gospodarsko moč v vsakem gospodarstvu. V Sloveniji nekateri vidijo kot problematično prav popolno prodajo NLB, saj je banka z več kot 33-odstotnim tržnim deležem pravi „rentgen“ nacionalne ekonomije oz. se prek nje lahko nadzira velika večina denarnih tokov v državi. Tuje banke imajo lahko različne cilje pri svojem nastopu na trgu. Lahko jih zanima le spodbujanje izvoza iz matične države oz. imajo namen finančne podpore projektom, ki jih izvajajo podjetja njihovih matičnih držav. Hipotetično bi torej lahko ovirale razvoj in konkurenčnost domačih podjetij z namenom, da pomagajo podjetjem svojih matičnih držav. Strah pred potencialno nadvlado tujih bank je torej osredotočen prav na vidik dostopa do informacij o domačem gospodarstvu, podjetjih in relativne odvisnosti teh podjetij od bančnega financiranja.

Pri „angl. *infant industry argument*“ gre za eno najstarejših argumentacij, ki upravičuje določeno stopnjo protekcionizma posameznih gospodarskih panog s strani države, bodisi v smeri podpore in pomoči bodisi intervencij. Prvi ga je na začetku 19. stoletja omenjal ameriški ekonomist in takratni ekonomski ideolog ZDA Alexander Hamilton, sistematično pa ga je razvil njegov rojak Daniel Raymond (Zajc, 2003). V Evropi ga je pozneje dokončno izoblikoval nemški ekonomist Friedrich List. Gre predvsem za temeljno dilemo, ali takojšnje odpiranje k prostemu trgu in s tem k razvitejšim ekonomijam in posameznim panogam ne povzroči anomalij pri domači proizvodnji in storitvah. Nacionalna gospodarstva ali samo določene panoge držav v razvoju oz. tranzicijskih držav namreč še niso dosegle razvojne stopnje, ki bi jim omogočala enakovredno nastopanje na odprtem trgu. Zato naj bi država še naprej posegala z določenimi omejitvami za tujce. Teorija temelji predvsem na tezi, da so danes visoko razvite države svoja gospodarstva razvila prav na protekcionističnih politikah, danes pa manj razvitim vsiljujejo takojšen nastop proste trgovine in odpravo vseh ovir. Dobro razvite države naj bi lahko v danem trenutku ob nenadnem „odprtju mej“ ponudile veliko konkurenčnejši izdelek, tako cenovno kot kakovostno, kar kratkoročno lahko pomeni popoln propad domače proizvodnje. Korejski ekonomist Chang (2002) navaja, da so „skoraj vse danes bogate države včasih uporabljale carinske dajatve in subvencije za razvoj svoje industrije. Zanimivo, Velika Britanija in ZDA, državi, ki sta stopili na vrh svetovnega gospodarstva skozi njun prosti trg in prsto trgovino, sta v bistvu tisti, ki sta v preteklosti najbolj agresivno uporabljali protekcionizem in subvencije“. Prav tako v današnjih dneh „infant industry argument“ velja za dokaj kontroverznega, saj se za različnimi oblikami državne zaščite običajno skrivajo „pobiralci rent“, ki ne pripomorejo k nadaljnjemu razvoju sicer zaščitene panoge. Tudi kadar je takšna ekonomska politika dobronamerna, je zelo težko določiti, kakšen je najustreznejši način zaščite, da bo do ustrezne stopnje razvoja sploh prišlo.

Pretirana konkurenca (angl. *excessive competition*). Pri tem gre predvsem za skrb, da bi prehiter vstop tujih bank pomenil prevelik šok za obstoječo bančno dejavnost, ki se še vedno aktivno ukvarja s problemi, ki izhajajo iz tranzicije. Predvsem breme slabih posojil iz preteklosti, ki še niso popolnoma sanirana, bi domače banke postavilo v neenakovreden

položaj v primerjavi z na novo vzpostavljenimi tekmicami. Zaradi nenadnega navala konkurence bi lahko prišlo do množičnih propadov domačih bank, posledica pa bi bili socialni šoki med prebivalstvom in destabilizacija finančnega sistema. Banke naj bi zato ob zaščiti države pred prehitrim vstopom tujih bank imele dovolj časa za sanacijo. Seveda pa v tako zaščitenem okolju, ki omogoča visoke marže in dobičke, velikokrat zmanjka tudi volje za reševanje problemov samih bank. Nadpovprečni stroški, ki jih plačujejo uporabniki bančnih storitev v takšnem okolju, kaj hitro lahko presežejo stroške, ki bi sicer nastali z drugačno rešitvijo problema slabih posojil. Pomanjkanje resne konkurence na bančnem trgu za velike državne banke v Sloveniji vse do leta 2002, kot je razvidno iz dosedanjih podatkov, ni pripomoglo niti k nižji ceni storitev niti k večji učinkovitosti poslovanja.

Argument pobiranja smetane (angl. *cherry-picking* ali angl. *cream-skimming argument*) predvideva, da se tuje banke ob prihodu na novi trg osredotočijo izključno na najbolj dobičkonosne sektorje v državi, domačim bankam pa je prepuščeno preostalo, bolj tvegano poslovanje. Domače banke naj bi zato v svojih bilancah imele tudi več slabih posojil. Vendar je treba na tem mestu poudariti, da imajo lahko tuje banke manj slabih posojil tudi zaradi boljših metod za ocenjevanje tveganja (Zajc, 2003). Borovicka (2007) je na vzorcu 282 bank v 19 tranzicijskih državah iskal dokaz za „učinek pobiranja smetane“ pri tujih bankah v državi, ki je eden najbolj prepoznavnih argumentov nasprotnikov tujega lastništva. Bančni lastniki iz tujine naj bi se namreč primarno osredotočili predvsem na najbolj dobičkonosen del, torej na kreditiranje strank z manjšo stopnjo tveganja. Tuje banke sicer imajo določeno prednost, večinoma imajo dostop do boljše informacijske tehnologije in več znanja na področju bančništva, uvažajo bolj učinkovite nadzorne prakse ter krepijo konkurenco. Domneva se tudi, da so manj dovzetne za politične pritiske in manj nagnjene k posojanju sredstev povezanim strankam. Ti dejavniki nakazujejo pozitivno povezavo med tujimi bankami in uspešnostjo finančnega sektorja. Na drugi strani imajo domače banke več znanja pri poznavanju značilnosti domačega gospodarstva, torej poznajo posebnosti pripadajočega pravnega sistema, poslovne navade in druge institucionalne vidike. To odkritje daje dobro podlago za pojav „učinka pobiranja smetane“, ki predvideva, da tuji investitorji ciljajo na prevzem najbolj učinkovitih bank, kar je z vidika tržnega mehanizma seveda dokaj logično.

Pri argumentu v zvezi s **pomanjkljivim zagotavljanjem stabilnosti bančnega sistema** se strah pred destabilizacijo bančnega sistema z vstopom tujcev navezuje predvsem na pomanjkanje pripadnosti oz. odgovornosti do domačega gospodarstva in s tem pomanjkanje zagotavljanja konstantnosti kreditnih linij v samem gospodarstvu. Banka lahko hipotetično v eni državi preko depozitov zbira sredstva in jih plasira na katerega izmed bolj dobičkonosnih trgov, medtem ko domače gospodarstvo ostane z manj denarja. Multinacionalne banke lahko razpoložljiva sredstva prenašajo z enega trga na drugega, s temi sredstvi lahko rešujejo drugo banko, mogoče celo matično, lahko pa pride tudi do umika s trga. De Haas in Van Lelyveld (2011) sta izvedla raziskavo v tranzicijskih

gospodarstvih, vključujoč Slovenijo, in sicer na temo dejanskih ekonomskih učinkov na države, v katerih imajo večje multinacionalne banke svoje enote oz. so lastniško izpostavljene. Pri tem sta upoštevala tudi geografsko lego, torej kako blizu so podružnice sedežu matične banke in ali ima to kakšen vpliv. Tako je stekla analiza, ali je posojilna dejavnost podružnic multinacionalnih bank pod vplivom makroekonomskega stanja v domači državi in situacije v državi sedeža matične banke. Rezultati so pokazali, da matične banke resnično posegajo v poslovanje glede na okoliščine, tudi tako, da širijo oz. večajo poslovno aktivnost svojih podružnic v državah, kjer se ekonomski pogoji izboljšujejo, ter jo zmanjšujejo v državah, kjer se gospodarske okoliščine slabšajo (učinek nadomestitve). Prav tako ugotavljata, da so matične banke nagnjene k finančni podpori šibkih podružnic (podporni učinek). Dejansko obstaja interni kapitalski trg, prek katerega multinacionalne banke upravljajo kreditno rast svojih podružnic glede na okoliščine. Za novo nastale (angl. *greenfield*) poslovne bančne enote, ki so geografsko bolj oddaljene od matičnih bank, se je izkazalo, da so najbolj integrirane v to notranjo mrežo, rast kreditne aktivnosti pri teh bankah pa ni toliko pogojena s samim finančnim stanjem podružnice. Matična banka torej, tudi če je poslovanje nekoliko šibko, spodbuja aktivnost, dokler ocenjuje, da je tveganje sprejemljivo, medtem ko se morajo „prevzete“ banke obnašati veliko bolj neodvisno oz. odgovorno. V zaključku avtorja (De Haas & Van Lelyveld, 2011) priznata, da lahko multinacionalne banke sicer pozitivno prispevajo k finančni stabilnosti pri lokalnih finančnih krizah, vendar ob tem tudi povečajo tveganje za „uvoz“ nestabilnosti od drugod. Za Slovenijo lahko po pregledu podatkov ugotovimo, da so banke, ki so že poslovale z lastno mrežo in so jih v določeni fazi prevzele tuje banke, v povprečju uspešnejše od bank, ki so v Sloveniji začele samostojno od začetka. Vendar je trenutno preučevano obdobje še prekratko in je razumljivo, da se poslovne banke, ki so pred kratkim vstopile na trg, soočajo z določenimi začetnimi težavami. Slovenski zagovorniki domačega lastništva bank (Štiblar, 2002) nasprotovanje prodaji bank tujcem argumentirajo predvsem z ohranjanjem ekonomske suverenosti, možnostjo oblikovanja lastne strategije razvoja, podporo investiranju v slovensko infrastrukturo, podporo slovenskemu gospodarstvu pri prodiranju na tuje trge ter ohranitvi akumuliranega informacijskega kapitala bank v slovenskem gospodarstvu v domači lasti kot konkurenčne prednosti, ki ohranja suverenost in identiteto (Vitežnik & Jaklič, 2006).

2.5 Odstopanje slovenskega prestrukturiranja in delovanja bančnega sistema od splošnih smernic za stabilizacijo bančnega okolja tranzicijskih držav

Da je v prehodu iz samoupravnega političnega sistema v tržni sistem potrebno določeno prestrukturiranje posameznih sektorjev, najbrž ni dvoma. V procesu privatizacije bank obstaja nekaj splošnih smernic, ki jih opisujejo Sherif, Borish in Gross (2003). Vlade tranzicijskih držav morajo pri preoblikovanju bančnega sistema oblikovati strategije za zmanjšanje vpliva države v bančništvu, da pomagajo oblikovati stabilno bančno okolje. Pri procesu preoblikovanja imajo precej široko paleto možnosti, kot so prestrukturiranje,

konsolidacija, nakup oz. prevzem in likvidacija. Največkrat gre za kombinacijo teh dejavnikov, ob čemer lahko pogledamo, kako se je teh načel držala Slovenija.

Na splošno se je **prestrukturiranje** v tranzicijskih državah izkazalo za težak in predvsem drag projekt. Izkušnje namreč kažejo, da so vlade pogosto nagnjene h glatkemu prehodu k likvidaciji. Kjer obstaja možnost za privatizacijo skozi prodajo strateškemu investitorju, je prestrukturiranje zagotovljeno v poznejši fazi. Ali prestrukturiranje izvesti pred privatizacijo ali po njej, je odvisno od primera do primera, seveda ob upoštevanju gospodarskih in tržnih razmer. Slovenija je izvedla uspešno sanacijo največjih dveh državnih bank z državnim denarjem in ju prestrukturirala, vendar navkljub nekaterim poskusom privatizacije naslednjega koraka ni bilo ter država iz večinskega lastništva NLB in NKBM ni nikoli izstopila⁴.

Konsolidacija bank pred privatizacijo sicer lahko pomaga zmanjševati transakcijske stroške pogajanj ob privatizaciji, vendar se pogosto izkaže za zahtevno in drago, rezultati pa velikokrat niso optimalni. Na tem področju se je bolje zanesti na tržne mehanizme ob konsolidaciji. Večina preostalih državnih bank bi se verjetno bolje in učinkoviteje konsolidirala že preprosto s tem, da bi jih ponudili v nakup drugim bankam, tako domačim kot tujim. Konsolidacija v Sloveniji je potekala, čeprav počasi. Med letoma 1994 in 2002 se je 13 bank pripojilo k drugim bankam. Predvsem največja banka NLB je še povečevala svoj tržni delež s prevzemi manjših, regionalnih bank (Koroška banka, Banka Zasavje, Banka Velenje ...). V sklopu sanacije se je Komercialna banka Nova Gorica pridružila NKBM, Abanka pa je priključila banko Vipava. Proces konsolidacije je po letu 2003 praktično zastal, število bank se je zelo počasi zmanjševalo, dogajali pa so se tudi umiki s trga in krčenje obsega poslovanja, kot recimo pri bankah Bawag in Raiffeisen.

Možnost **lastniškega prevzema**, pri katerem zdrava banka prevzame obveznosti celotne banke ali samo njenih slabih delov, se uporablja v primerih, kjer je to ceneje od likvidacije. Gre verjetno za enega najhitrejših sistemov modernizacije bančnega sistema. Pri tem pristopu se kritični deli banke, ki se privatizira, prenesejo na drugo institucijo, ki lahko zagotovi nekaj dodane vrednosti in s tem prepusti trgu, da sam presodi, kaj je mogoče rešiti in kaj je izgubljeno. Na ta način tudi država pošlje znamenje, da so trgi odprti in transparentni ter da se sama umika iz aktivnega upravljanja, ki bo v prihodnje prepuščeno zasebnemu sektorju. V Sloveniji so izkušnje s prevzetimi bankami pozitivne, predvsem Banka Koper in SKB banka, ki sta v lasti tujih multinacionalk, po kazalcih poslovanja spadata med najuspešnejše banke v Sloveniji. Nekoliko slabše gre sicer Raiffeisnu, ki je

⁴ Država je leta 2002 belgijski banki KBC prodala 34 % NLB z možnostjo pridobitve večinskega deleža po izteku moratorija v začetku leta 2006. Tudi po tem datumu navkljub interesu KBC do prodaje ni prišlo. Leta 2007 je država 24 % delnic NKBM prodala malim vlagateljem, 25 % pa institucionalnim vlagateljem, delnice so začele kotirati na Ljubljanski borzi, vendar do zmanjšanja državnega deleža pod 50 % navkljub napovedim ni prišlo.

prevzel Krekovo banko. V lastniško strukturo NLB je vstopila belgijska KBC, vendar nikoli ni uspela pridobiti večinskega deleža, zato se je leta 2012 popolnoma umaknila.

Za banke brez možnosti preživetja na trgu bi se morala zgoditi **takojšnja likvidacija**. Podružnice se lahko razprodajo drugim zainteresiranim bankam, vključno z nebančnimi finančnimi institucijami, kot so kreditne zadruge in mikrofinančne skupine. Stečaj ali likvidacija sta bila uvedena za tri banke v Sloveniji: Komercialno in hipotekarno banko Ljubljana (začetek stečajnega postopka 1989), Komercialno banko Triglav (začetek stečaja 1996) in Hipotekarno banko Brežice (začetek stečaja leta 2000). Stečaj SIB banke že štejemo pod okrilje NLB, ki je tudi prevzela njene posle in obveznosti, stečaj Elanove Les banke pa šteje med stečaje interne banke. V tem obdobju je bilo k bankam ali hranilnicam pripojenih 7 hranilnic. Za primerjavo je zanimiv podatek, da je na Hrvaškem šlo v tranzicijskem obdobju v stečaj 12 bank, na Češkem pa 17 (Ferluga, 2012). Septembra 2013 je Banka Slovenije s soglasjem Vlade RS začela postopek nadzorovane likvidacije Probanke in Factor banke.

Na poslovanje bank pravzaprav vplivajo vsi elementi **poslovnega okolja** okoli njih, tako pravni kot regulativni okvir, upravljanje podjetij, pravice upnikov, revizije in računovodski standardi, pravosodni sistem itd. Pomanjkljivosti na kateremkoli od teh področij ne samo poslabšajo neposredne razmere državnih bank, ampak tudi omejijo možnosti za rast zasebnih bank in drugih finančnih institucij. Zato je najpomembnejše, da država izboljšanje poslovnega okolja razume v okviru priprave obsežne strategije za krepitev finančnega sistema, kar na primer vključuje zagotavljanje podpore pri krepitvi sistema upravljanja podjetniškega sektorja, reformiranje pravosodnega sistema, vzpostavitev javnih podatkovnih baz o lastništvu, posodobitev računovodstva in revidiranja, krepitev pravic na strani upnikov, zmanjšanje upravnih ovir za registracijo podjetij ter modernizacijo zakonodajo na področju stečajev.

2.6 Korelacija med učinkovitostjo in dobičkonosnostjo bank glede na lastništvo

Naaborg (2007) je podrobno preučeval vstop tujih bank in njihovo uspešnost na področju Srednje in Vzhodne Evrope. Ugotavlja, da je vloga tujih bank na tem področju še toliko bolj pomembna kot drugod po svetu, saj so tuje banke v novih članicah EU leta 2006 imele v lasti 82 odstotkov skupne bilančne vsote, medtem ko se je ta odstotek leta 1995 gibal okrog 5 odstotkov. Na podlagi predhodnih raziskav bančnih bilanc so tuje banke v obravnavanih državah bolj nagnjene k tveganju, saj v njih problematična posojila in rezervacije presegajo število v domačih bankah. Naaborg se je podrobno lotil tudi analize dosedanjih raziskav na področju učinkovitosti tujih bank v številnih obravnavanih državah, vendar rezultati niso enoznačni. Ponekod tuje banke v tem elementu zaostajajo, drugje pa dosegajo najboljše rezultate. Zato avtor ugotavlja, da so rezultati zelo odvisni od stopnje razvitosti institucionalnega okolja, v katerem so bančni sistemi, predvsem od delovanja

pravne države ter ustrezne in učinkovite stečajne zakonodaje. Bolj kot se institucionalno okolje približuje zahodnim merilom, bolj učinkovite in dobičkonosne so tuje banke. Iz tega lahko zaključimo, da država, ki v tranziciji še ni uspela vzpostaviti učinkovite in delujoče institucionalne strukture, z odprtjem bančnega trga za tuje vlagatelje ne naredi bistvenega napredka. Zato se državam z visoko stopnjo tujega lastništva v bančnem sistemu predlaga predvsem zmanjševanje korupcije, povečanje avtonomije sodstva in predvidljivost sodnih odločitev ter izboljšanje kakovosti bančnega nadzora.

Da za izboljšanje učinkovitosti in zagotavljanje višje dobičkonosnosti ne zadostuje zgolj privatizacija, temveč morajo biti izpolnjeni tudi nekateri drugi pogoji, v eni izmed novejših raziskav potrjujejo Knyazeva, Knyazeva & Stiglitz (2013). Uspešna privatizacija zahteva pravno in institucionalno urejeno okolje s poudarkom na lastninskih pravicah in urejenih pogodbenih razmerjih. Zanimivo, da pri tem aktualna politika in njeno delovanje ter politična stabilnost, čeprav je zaželeno, ne igra bistvene vloge. Privatizacijski proces v posameznih sektorjih namreč prinaša tudi stroške, ki lahko kratko- oz. srednjeročno obdobje, preden se začne dosegati večja dobičkonosnost in učinkovitost, raztegnejo tudi na 10 let (stroški reorganizacije, umik ali zmanjšanje državnih subvencij itd.). Dobitkonosnost in uspešnost poslovanja po privatizaciji je tako najbolj neposredno vezana na zaščito zasebnega investitorja pred razlastitvijo in učinkovitejše izvajanje pogodbenih pravic. Dognanja navedenih avtorjev tako do neke mere podpirajo gradualistični oz. postopni pristop k privatizaciji, ki zahteva, da naj država najprej uredi kakovostne in učinkovite institucije, predvsem pravosodni sistem, šele ko te ustrezno delujejo, pa si lahko obetamo tudi uspešno privatizacijo posameznih sektorjev.

3 DOSEDANJA STALIŠČA IN PREDLOGI V SLOVENIJI

Seveda se je tudi v Sloveniji preučevala vloga tujih bank v domačem okolju, stanje pa je bilo skozi čas deležno tudi slovenske strokovne analize. Tako je Zajc že leta 2003 opozoril, da bo prihodnost prinesla nove izzive za slovenske banke, ne glede na to, kdo bo lastnik. Institucionalno okolje, ki je bilo uspešno pri zaščiti domnevno ranljivega bančnega sektorja, se je spremenilo, banke pa bodo morale najti nove vire prihodkov, razviti in nadgraditi obstoječe produkte ter zmanjšati stroške. Ob tem so mednarodne institucije in tudi EU formalno in neformalno izvajale pritisk za pospešitev privatizacije, saj naj bi tuji lastniki prinesli strokovna znanja in izkušnje ter povečali učinkovitost. Vseeno Zajc (2003) v nadaljevanju na vzorcu svojih raziskav učinkovitosti bančnih sistemov po državah ugotavlja, da banke v lasti tujcev, čeprav so bile prisotne vse od sredine devetdesetih let, do tedaj še niso bile bistveno uspešnejše v primerjavi z domačimi bankami. Še več, videti je, kot da so tudi tuje banke posvojile lokalne poslovne prakse in značilne lokalne posebnosti, kot so indeksacija, kartelni dogovor o določitvi zgornje meje pasivnih obrestnih mer in donosni posli valutnih menjav z Banko Slovenije, izkoristile v svoj prid.

3.1 Slovenske analize vloge tujih bank

Glede na temeljite primerjave različnih kazalnikov bi težko rekli, da je bila Slovenija pri ustvarjanju funkcionalnega bančnega sistema manj uspešna kot drugi, veliko bolj radikalni reformatorji bančništva v drugih srednje- in vzhodnoevropskih državah. Slovenskemu bančnemu sektorju sicer res manjka dobičkonosnosti, vendar je to, kot ugotavljajo Riess, Wagenvoort in Zajc (2002), značilno za vse obravnavane tranzicijske države.

V pregledu nekaterih študij o vplivu tujih bank na domače gospodarstvo oziroma stabilnost ponudbe posojil v državah gostiteljicah Festićeva (2010) ugotavlja zdaj že znano dejstvo, da je stabilnost bančnega sektorja pomembna za stabilnost realnega sektorja, večinsko domače lastništvo večjih bank pa je nacionalnega pomena, saj naj bi zagotavljalo večjo fleksibilnost posojilne politike glede na potrebe gospodarstva, večjo stabilnost obsega posojil in zadrževanje dobičkov doma. Izogibanje političnim manipulacijam in prispevek k večji transparentnosti poslovanja, boljšemu upoštevanju regulativnega okvira in večji učinkovitosti naj bi prispevali prav manjšinski tuji lastniki. Tukaj lahko dodam osebno pripombo, da primer NLB in njenega manjšinskega tujega lastnika, belgijske bančne skupine KBC, teh navedb žal ni potrdil. KBC se je v letu 2012 kot največji manjšinski lastnik umaknila iz NLB, za svoj 22-odstotni delež pa je od države dobila pičlih 2,76 milijona evrov (NLB: Umik iz lastništva pomeni določeno prelomnico, 2012). Še vedno na splošno prevladuje stališče, da so banke v Vzhodni Evropi (stroškovno) manj učinkovite kot v Zahodni Evropi, vendar se rezultati študij razlikujejo glede na metodologijo. Mencinger (2009) je še ob začetku finančne krize svaril pred razprodajo bančnega sistema tujcem, saj naj bi to ogrozilo finančno stabilnost novih članic in zmanjševalo možnost uporabe instrumentov gospodarske politike ter načenjalo suverenost držav. Ob tem navaja, da bi odločitve o umiku ali prestrukturiranju posamezne bančne skupine, čeprav morda s stališča skupine povsem racionalne, lahko postale usodne za nacionalna gospodarstva novih članic, saj naj bi bile rešitve, ki jih v krizi uporabljajo posamezne države, iz katerih so banke, namenjene lastnim gospodarstvom, ne pa gospodarstvom, v katerih imajo njihove banke manj pomembne podružnice. Ob tem poudarja krepitev likvidnosti bančnih skupin v matičnih državah na račun izčrpavanja likvidnosti v podružnicah. Pri tem je treba omeniti, da glede na podatke v naslednjih letih do novembra 2013 ni bilo zaznati vidnejšega umika tujega bančnega kapitala iz Slovenije, še več, tuje banke so v primerjavi z domačimi bankami med krizo povečale tržne deleže glede na bilančno vsoto in okrepile svojo prisotnost na trgu.

Na dejstvo, da se sanacija slovenskega bančnega sistema skozi tranzicijo ni zaključila z večinsko privatizacijo bančnega sektorja, sta se že leta 2002 kritično odzvala ekonomista dr. Jože P. Damijan in dr. Boštjan Jazbec. V članku „Prodaja tujcem v nacionalnem interesu?“ (Damijan & Jazbec, 2002) sta polemizirala s takratnimi diskusijami o nacionalnem interesu v bančništvu in dokazovala, da zaradi prodaje slovenskih bank

tujcem nacionalni ekonomski interes ne bi trpel, če seveda slednjega razumemo kot dolgoročno gospodarsko rast in rast blaginje prebivalstva. Tako sta argumentirala, da do tedaj uspešno poslovanje dveh največjih državnih bank izhaja iz slovenskih tranzicijskih posebnosti. Prva naj bi bila indeksacija obrestnih mer, saj so banke, delujoče v Sloveniji, kar 40 odstotkov vseh obrestnih prihodkov ustvarile iz razlike med nominalno obrestno mero in inflacijo, druga pa sterilizacija deviznih presežkov centralne banke prek poslovnih bank, ki so na račun uravnavanja deviznega tečaja prek blagajniških zapisov dobila ugodna finančna sredstva. Že takrat sta opozorila na škodljive narodnogospodarske posledice tovrstnih pogojev poslovanja. Tovrstna potuha v obliki lahko zagotovljenih prihodkov bank preprosto ni silila v izboljševanje kakovosti svojega poslovanja in zniževanje cen svojih storitev.

Damijan in Jazbec (2002) sta v navedenem članku sistematično zavrnila številne argumente za nujnost ohranitve bank v državni lasti s tem, da sta analizirala morebitne posledice različnih scenarijev. Ohranjanje bank v državni lasti sta ocenila kot tvegano, saj takšna „poteza pomeni, da z namenom servisiranja javnega dolga vzpostavimo pravila, ki bankam omogočajo doseganje visokih dobičkov, seveda na račun visokih obrestnih mer gospodarstvu in prebivalstvu“. Ob tem sta tudi opozorila na tveganje pri odprodaji bank domačim nefinančnim vlagateljem (ob zavedanju, da finančnih institucij, ki bi bile kapitalsko dovolj močne, da bi prevzemale slovenske banke, praktično ni), saj ti velikokrat nimajo dolgoročnih interesov in tudi niso dolgoročni vlagatelji, temveč predvsem maksimizirajo prodajno ceno, kar se je že izkazalo pri nekaterih primerih prodaj slovenskih bank (SKB, Banka Koper ...).

Kot tretjo možnost sta Damijan in Jazbec (2002) videla takojšnjo prodajo tujcem, kjer sta kot takojšnje koristi navedla naslednje:

- s pridobljenimi sredstvi bi lahko odplačali večji del državnega dolga, ki je nastal ob prvi sanaciji;
- z novimi strateškimi lastniki bi povečali učinkovitost obeh bank in prek povečanja konkurenčnosti vplivali na boljšo učinkovitost celotnega bančnega sistema, kar bi prek znižanja obrestnih mer, novih bančnih proizvodov in povečanja kakovosti storitev imelo vpliv tudi na povečanje konkurenčnosti gospodarstva in blaginje prebivalstva.

Ob tem sta razpravljala tudi o takratnih argumentih, ki so nasprotovali prodaji bank tujim investorjem. Racionalnost argumenta, da utegnejo tuji lastniki prek mreže poslovnih bank zbirati strateške informacije o domačih poslovnih subjektih, je po mnenju Damijana in Jazbeca (2002) težko presoditi, saj veliko najuspešnejših slovenskih podjetij že zdaj posluje prek tujih bank in večino kreditov najema v tujini. Težko je tudi verjeti, da bi tujci namerno poslali kupljene banke v stečaj, saj v tistih časih kupnine še zdaleč niso bile tako nizke kot danes. Prav tako sta zavrnila argument, da bi takratna prodaja pomenila prevelik

pritok deviz in s tem pritisk na tolar, saj naj bi lahko s kupnino poravnali del zunanjega državnega dolga. Kot podobno šibek argument sta ocenila tudi nevarnost, da bi ena izmed tujih bank začela prevzemati vse preostale podružnice drugih bank v državi, kar sta označila za zelo nenavadno prakso, saj običajno bančni prevzemi potekajo med matičnimi bančnimi skupinami in ne med hčerinskimi družbami oziroma podružnicami. V zaključku sta poudarila, da se Sloveniji, če bi bila indeksacija res odpravljena, devizni tečaj pa bolj prepuščen trgu (kar se je pozneje tudi zgodilo), navkljub prihodu tujih lastnikov, ne bi bilo treba več bati za maksimiranje nacionalnega ekonomskega interesa z vidika poslovanja bank.

Da so bili na novo postavljeni temelji po končani prvi sanaciji bančnega sistema napačni, navaja tudi Pezdir (2008), ki je zapisal, da bi bilo treba glede na dejstvo, da je slovenski finančni sistem konec osemdesetih let veljal za slabo razvitega, saj v večini primerov alokacije finančnih sredstev ni usmerjal trg, z reformami doseči naslednje cilje:

- transformirati državni monobančni sistem v finančni sistem, ki bo temeljil na tržnem mehanizmu, kar dejansko pomeni povečevanje konkurence na bančnem in zavarovalniškem trgu ter ustanovitev borze vrednostnih papirjev;
- privatizirati bančni sistem in prekiniti prakso proračunskega financiranja bančnega sektorja;
- preprečiti alokacijo finančnih sredstev prek političnega trga.

Pezdir je izhajal iz implicitne liberalne predpostavke, da prinaša državno lastništvo v bančnem sistemu motnjo na drugih trgih. Najprej zato, ker naj bi to omogočalo intervencionistično ekonomsko politiko države in ker bi takšna finančna struktura povzročila motnjo konkurence ter dvignila ovire za vstop zasebnih in tujih bank na trg bančnih storitev. Tako naj bi bila ena izmed pomembnejših zamisli, ki so vplivale na oblikovanje slovenskega finančnega trga, prav ideja o rekonstrukciji s pomočjo državnih intervencij in subvencij, ki v nasprotju z liberalno ekonomsko teorijo odkrito vpliva in usmerja razvoj gospodarstva. Po tej logiki naj bi tranzicijski prehod potekal tako, da se najprej z državno intervencijo obudi razpadajočo socialistično industrijo in se jo šele nato prepusti trgu. Posledica naj bi bilo poslovno okolje, ki je poleg pomanjkanja ustreznih virov financiranja soočeno tudi z upravnimi obremenitvami, visokim davčnim bremenom, visokimi ovirami za vstop na trge in izstop z njih, predvsem pa konkurenco v obliki prevlade podjetij v posameznih panogah, ki so bodisi v lasti države bodisi dobivajo z njene strani določene finančne subvencije (Pezdir, 2008). To potrjuje tudi dejstvo, da je bil slovenski bančni sistem sicer do nedavnega razmeroma stabilen, nikakor pa ne moremo reči, da je bil visoko dobičkonosen.

Košak (2011) za reševanje neugodnih posledic gospodarske krize vidi dva potrebna procesa. Prvi je finančno prestrukturiranje podjetij, ki zahteva hitro in izrazito povečanje

kapitala. Delež lastniškega financiranja v strukturi slovenskih podjetij dosega zgolj 41 odstotkov in se še zmanjšuje, potrebo po svežem kapitalu pa lahko zagotovi le učinkovit in razvit organiziran trg kapitala. Slovenski trg žal spada med tiste manj likvidne in s tem tudi manj privlačne. Za večji delež domačih, predvsem pa tujih investicij in s tem uspešno povečanje lastniškega kapitala v podjetjih naj bi bilo treba zagotoviti stimulatивно poslovno okolje z ustreznim pravnim varstvom in doslednim pravnim sankcioniranjem poslovnih zlorab. Drugi nujen proces je po Košakovem mnenju prestrukturiranje financiranja bank v najširšem smislu, predvsem pri zagotavljanju dolgoročnejših, stabilnejših virov financiranja, ki naj bi temeljili na spodbujanju domačega varčevanja in ne zgolj na zadolževanju na tujih trgih. Banke naj bi morale domače vire angažirati s ponudbo novih, privlačnejših finančnih produktov, povečanje kapitalske ustreznosti pa bi bilo treba zagotoviti s konsolidacijo bančnega sistema, bodisi z združitvami in pripojitvami bodisi v določenih primerih tudi s prodajami novim lastnikom, ki bi bili pripravljeni zagotoviti zadostno kapitalsko moč z jasno vizijo novih poslovnih modelov ter učinkovitim korporativnim upravljanjem.

3.2 Osební pogled

Velika večina raziskav o uspešnosti modelov posameznih tranzicijskih gospodarstev na področju bančništva in tudi večinoma vsa literatura izhajata iz obdobja pred letom 2007, torej pred začetkom gospodarsko – finančne krize, ki je leta 2008 pravzaprav zamajala temelje svetovnega finančnega sistema. Samo z veliko truda pri vodenju ekonomskih politik in ogromnimi denarnimi vložki razvitih držav se je stanje za silo stabiliziralo, razmere v finančnem svetu pa so danes precej drugačne kot pred leti, tudi z vidika finančnih vrednotenj bančnega sektorja. Slovenija je v krizo vstopila s specifično lastniško strukturo v bančnem sistemu, kjer je država posredno ali neposredno obvladovala večino bančnega sektorja. V tem pogledu se sanacija v devetdesetih letih ni iztekla po prvotnih načrtih, saj banke niso bile postopoma privatizirane, temveč je proces v določeni fazi zastal. Še v letih 2007 in 2008 je bilo za slovenske državne deleže v bankah mogoče dobiti zelo solidne prevzemne premije. Državni delež v NLB je bil po dokapitalizacijski ceni leta 2008 vreden okoli 1,2 milijarde evrov, državni delež v NKBM ob koncu leta 2007 pa glede na cene na borzi okoli 500 milijonov evrov, pri čemer seveda ni všteta morebitna prevzemna premija. Po Damijanovih ocenah znaša samo izguba davkoplačevalcev v NLB na račun prve sanacije in dokapitalizacij – brez upoštevanja zadnje sanacije – 1,9 milijarde evrov (Damijan, 2012).

Tako vidimo, da si danes država ne more več kakorkoli finančno opomoči s prodajo državne lastnine v bančnem sektorju, saj je ravno nasprotno, ogromna sredstva nedavno investirala. Torej ne gre toliko za neto finančni vidik, ki je v naslednjih letih zanemarljiv, temveč bolj za dilemo, ali bi umik iz lastništva s strani države dejansko pomenil konkreten premik v smeri učinkovitosti, dobičkonosnosti in konkurenčnosti slovenskega bančnega sistema. Poleg tega se danes še vedno soočamo s kreditnim krčem, ko zaradi izredne

zaostritve pogojev za kreditiranje naše tri največje banke, ki jih pogosto zaradi visokih tržnih deležev imenujemo tudi sistemske, še vedno močno znižujejo obseg kreditiranja gospodarstva, kar se seveda pozna tudi pri trenutni negativni gospodarski rasti države.

Združene države Amerike so bile ob izbruhu finančne krize prisiljene nacionalizirati svoje največje banke in jih rešiti pred propadom, za ta namen pa je ameriška vlada potrdila oblikovanje programa TARP (angl. *Troubled Asset Relief Program*), težkega približno 475 milijard ameriških dolarjev (v nadaljevanju USD), kar je skupaj z nacionalizacijo zavarovalnice AIG ter hipotekarnih družb Fannie Mae in Freddie Mac nanese 700 milijard USD ali takratnih 5,5 odstotka državnega BDP (Isidore, 2013). S takšno finančno injekcijo jim je uspelo preprečiti popoln zlom finančnih trgov, danes pa vemo, da so banke z državnimi sredstvi iz programa TARP prebrodile krizo, se preoblikovale, sanirale najslabši del portfeljev in začele znova uspešno ponujati svoje storitve. S tem so na kapitalskih trgih pridobile na vrednosti, država pa je večinoma ob prvi ugodni priložnosti izstopila iz lastništva ter si s kupnino, vrnjenimi krediti in dividendami do danes že skoraj v celoti povrnila ves finančni vložek oz. na področju financiranja sanacije poslovnih bank do sredine lanskega leta celo ustvarila dobiček v višini 11 milijard USD (Damijan, 2013).

To stanje primerjajmo s Slovenijo. Slabi krediti v bankah so bili leta 2008 še globoko skriti v bančnih bilancah, bančni sistem si ni hotel priznati, da je kriza prizadela velike kreditojemalce, čemur so sledili nezmožnost odplačevanja posojil in poznejši stečaji največjih dolžnikov bančnega sistema (Merkur, Vegrad, SCT ...). Če bi takrat Slovenija želela uporabiti oz. prevzeti ameriški model sanacije (angl. *bail-out*), bi morala zagotoviti približno 2 milijardi evrov sredstev⁵, vendar Ministrstvo za finance RS in Banka Slovenije v letu 2009 nista predvidela posebnih državnih posegov, saj naj bi bilo stanje bančnega sistema stabilno. Vseeno so bile zaradi pešanja NLB še pred razmahom krize izvedene postopne dokapitalizacije NLB, leta 2008 prva v višini 300 milijonov evrov, ki sta ji sledili druga v letu 2011 (243 milijonov) in tretja junija 2012 (381 milijonov), tokrat zaradi zahtev Evropskega bančnega organa.

Na podlagi danes znanih dejstev je bil izdatnejši poseg (angl. *bail-out*) v letih 2009 in 2010 popolnoma izvedljiv, saj so mednarodne bonitetne ocene Sloveniji še dovoljevale relativno ugodno zadolževanje na mednarodnih trgih. V naslednjih letih od 2009 do 2011 se je Slovenija prek dolgoročnejših obveznic zadolžila na zunanjih trgih za približno 8,5 milijarde evrov. Takrat so bili kreditni potencial in sposojene milijarde porabljeni za subvencioniranje delovnega časa, izplačilo unovčenih poroštev iz jamstvenih kreditnih skladov, povečanje socialnih transferjev, subvencije, predvsem pa za krpanje proračunske luknje, ki je zazijala ob bistveno nižjih prilivih v proračun zaradi krize, ki je prizadela slovensko gospodarstvo. Določen delež, okoli 2,8 milijarde evrov, je bil dodeljen za

⁵ 5,5 % slovenskega BDP v letu 2009 je znašalo okoli 2 milijardi evrov. Država je v letih 2009–2011 na mednarodnih trgih izdala za 8,5 milijarde evrov obveznic. Kratkoročno zadolževanje ni upoštevano.

depozite v državnih bankah. Poleg neposrednih dokapitalizacij bank je bil to po pojasnilih finančnega ministrstva tudi ukrep za povečanje bančne likvidnosti.

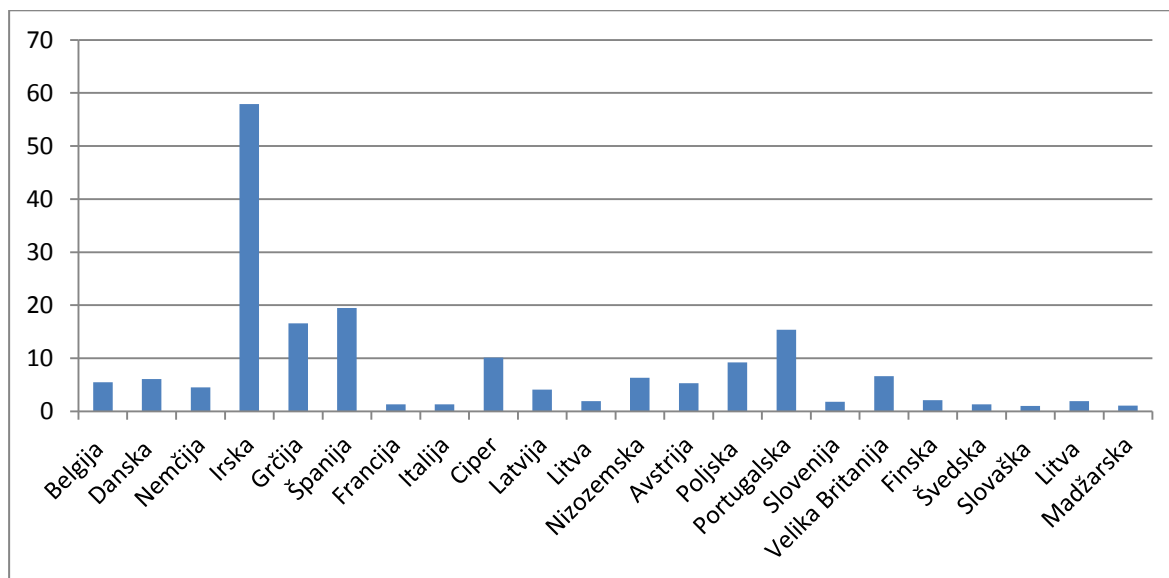
S približno četrtno denarja, pridobljenega iz zadolževanja v letih 2009 – 2011, ki bi bil vložen v sanacijo slabih kreditov bank, bi lahko izvedli prve urgentne ukrepe za stabilizacijo bančnega sistema. Nekaj let pozneje, novembra 2012, so po podatkih Banke Slovenije nedonosne terjatve, za kakršne so bile označene terjatve z zamudo nad 90 dni, znašale že 14,4 odstotka razvrščenih terjatev bank, kar je več kot 7 milijard evrov ali skoraj petina načrtovanega BDP za leto 2013. Proces slabšanja kakovosti kreditnega portfelja bank se je nadaljeval (Banka Slovenije, 2013a). Banke so skozi krizo izpad sredstev iz tujine nadomeščale z državnimi depoziti in izposojlo neposredno pri ECB. Vlada je poskušala s spremembami Zakona o javnih financah in bančništvu leta 2009 vplivati na stabilnost bančnega sistema, sprva z uveljavitvijo neomejenega jamstva za vloge, ter s tem pomirila javnost. Po drugi strani je bankam priskočila na pomoč s podeljevanjem jamstev za njihovo zadolževanje v tujini, pa tudi z Zakonom o jamstveni shemi, pri čemer je bankam v primeru kreditiranja podjetij pod določenimi pogoji ponudila državna jamstva v skupni višini 1,2 milijarde evrov, pozneje pa je zakon še nekajkrat spreminjala, saj učinki niso bili zadovoljujoči.

Pravega učinka ni bilo, zato je kritično do teh jamstev nastopil tudi Masten (2010), ki je opozoril, da „višja ponudba kreditov oziroma globlji finančni sistem pozitivno vpliva na gospodarsko rast, vendar je ključen pogoj za ta rezultat ustrezno obvladovanje s kreditnimi in drugimi finančnimi tveganji, ki poskrbijo, da banke ustrezno alocirajo kredite, [...] v državah s šibkimi institucijami trga kapitala in nedelujočim pravnim sistemom pa je politični vpliv države v gospodarstvu velik dejavnik slabe alokacije kapitala. [...] Zgolj z jamstveno shemo se sanacije bančnega sistema ne da doseči, takšni ukrepi pa lahko ob spletu negativnih dogodkov ustvarijo tako imenovane ‚zombi banke‘, ki jih poznamo iz japonskega primera v 90. letih prejšnjega stoletja.“

Dejstvo je, da težave slovenskih bank po letu 2009 niso odstopale od situacije na preostalih finančnih trgih. Finančna kriza je prizadela praktično vse, a ob tem ni zanemarljivo dejstvo, da naš bančni sistem ni bil obremenjen s hipotekarnimi in drugimi izvedenimi instrumenti, ki so zaradi prepletenosti finančnih sistemov praktično povzročili globalno finančno krizo, temveč so se njegove težave začele šele posredno s pešanjem gospodarstva in slabšanjem kakovosti kreditnega portfelja. To še toliko manj opravičuje dejstvo, da so predvsem državne banke v letih pred krizo vse preveč „radodarno“ podeljevale kredite ter močno podcenile tveganje in močno precenile pripadajoča zavarovanja, vse to pa financirale z zadolževanjem v tujini. V Sloveniji pravega načrta za pomoč bančnemu sistemu – za razliko od številnih drugih praks v tujini – ob začetku krize preprosto ni bilo. Manjše dokapitalizacije NLB in NKBM so zgolj začasno reševale situacijo, niso pa odpravljale vedno večjega kreditnega krča. Banke so bile prisiljene v visoke odpise in oblikovanje vse večjih rezervacij, kar se je seveda zelo poznalo na njihovi kreditni

aktivnosti. Slika 14, na kateri je prikazana višina sredstev, namenjenih za neposredne dokapitalizacije bank, odobrenih s strani Evropske komisije po posameznih državah, potrjuje skromno slovensko aktivnost. Vidimo, da so celo nekatere države, za katere velja, da so krizo preživele razmeroma brez resnih posledic, ukrepale preventivno in tako takoj izločile šibke člene v sistemih, na primer Avstrija, Nemčija in Poljska.

Slika 14: Odobrena pomoč s strani Evropske komisije za finančne institucije v obliki dokapitalizacij (brez garancij in ukrepov za zagotavljanje likvidnosti) po državah članicah v obdobju 1. oktober 2008 – 1. oktober 2012 v % BDP za leto 2011

Vir: European commission, *Facts and figures on State aid in the EU Member States, 2012*, str. 30.⁶

Zadržanost slovenske politike, da bi agresivneje ukrepala kot odgovorni lastnik vsaj v bankah v državni lasti, lahko deloma pripišemo tudi temu, da je javno mnenje dodatnim dokapitalizacijskim finančnim vložkom predvsem zaradi predhodnih slabih izkušenj izrazito nenaklonjeno. Poleg tega zgolj ob morebitnih dodatnih dokapitalizacijah brez posega v vodstvene in nadzorne funkcije v bankah ni bilo nobenega zagotovila, da bi se uprave teh bank začele obnašati bolj odgovorno in ne bi ponavljale starih vzorcev.

Slovenija je bila torej v segmentu finančne pomoči bančnemu sistemu praktično na repu evropskih držav, vse dokler se ni poleti 2012 začela pripravljati zakonodajna podlaga za ustanovitev t.i. Družbe za upravljanje terjatev bank (v nadaljevanju DUTB), na katero naj bi banke pod vnaprej določenimi pogoji prenesle slabe terjatve, v zameno pa bodo dobile obveznice z državnim poroštvom (ZUKSB, Uradni list RS št. 105/2012). Slovenije je ob koncu poletja 2013 v sodelovanju z Ministrstvom za finance RS pristopila k izvedbi neodvisnega pregleda kakovosti sredstev (angl. *Asset Quality Review*) ter izvedbi *bottom-*

⁶ Bolgarija, Češka, Estonija, Malta in Romunija v tem obdobju niso dokapitalizirale bank z državnimi sredstvi.

up stresnih testov za reprezentativni del bančnega sistema (angl. *system-wide approach*) na posebno zahtevo Evropskega sveta iz junija 2013. (Banka Slovenije, 2013c) Pregled je vključeval 10 bank oz. bančnih skupin, ki skupaj zajemajo 70 odstotkov slovenskega bančnega sistema. Poleg NLB, NKBM in Abanke so bile v podrobni pregled vključene še Gorenjska banka, Banka Celje, Unicredit Banka Slovenija, Hypo Alpe Adria Bank, Raiffeisen Bank, Probanka in Factor banka, pri slednjih dveh sicer v omejenem obsegu, saj je Banka Slovenije zanju z dnem 6. septembra 2013 odredila nadzorovano likvidacijo, z državnim poroštvom v višini dobre milijarde evrov pa zagotovila nadaljnjo likvidnost in zmožnost poravnavanja tekočih obveznosti (Banka Slovenije, 2013d).

Banka Slovenije in Vlada RS sta 12. decembra 2013 predstavili rezultate stresnih testov bank. Ugotovljeno je bilo, da bi kapitalski primanjkljaj pregledanih bank v primeru neugodnega scenarija, torej ob nadaljevanju poslabševanja makroekonomskih razmer, znašal 4,778 milijarde evrov, od tega pri NLB, NKBM in Abanki 3,715 milijarde evrov. Za dokapitalizacijo teh treh največjih bank je takoj potrebnih 3,012 milijarde evrov. Od drugih šestih pregledanih bank, kjer kapitalski primanjkljaj skupno znaša 1,064 milijarde evrov, se pričakuje, da bodo v roku šestih mesecev s sredstvi zasebnih vlagateljev in drugimi ukrepi ustrezno okrepile kapital (Ministrstvo za finance & Banka Slovenije, 2013). Dokapitalizacija NLB in NKBM je bila izvedena že čez nekaj dni, takoj po potrditvi s strani Evropske komisije v zneskih, razvidnih iz Tabele 11.

Tabela 11: Zneski dokapitalizacij odpisov in prenosov v okviru sanacije treh največjih slovenskih bank

	Dokapitalizacija skupaj (v mio €)	Dokapitalizacija v denarju	Dokapitalizacija v državnih vrednostnih papirjih	Odpis podrejenih instrumentov (bail-in)	Prenesena vrednost slabih terjatev na DUTB	Količnik temeljnega kapitala po transakciji (v %)
NLB	1.551	1.140	411	257	711	15,0
NKBM	870	619	251	64	422	16,8
Abanka	591	348	243 ⁷	120	543 ⁷	9,0 ⁸
Skupaj	3.012	2.107	905	441	1.676	/

Vir: Ministrstvo za finance in Banka Slovenije, Banka Slovenije in Vlada Republike Slovenije predstavili rezultate stresnih testov, 2013, str. 3.

Del dokapitalizacije je bil v skladu z Zakonom o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank izveden v denarju, del pa v državnih obveznicah. Abanka, ki za razliko od preostalih dveh še ni posredovala programa prestrukturiranja, je na podlagi začasne odločbe dobila zgolj sredstva v denarju. Pri vseh treh bankah je bil v celoti odpisan

⁷ Ocena Banke Slovenije in MF.

⁸ Količnik temeljnega kapitala ob odobritvi začasne odločbe za državno pomoč (dokapitalizacija v denarju v višini 348 milijon evrov).

podrejeni dolg iz naslova podrejenih finančnih instrumentov (Weiss, Perčič & Sovdat, 2013). Država je istočasno dodatno dokapitalizirala prej omenjeni Probanko in Factor banko, ki sta že v postopku nadzorovane likvidacije v skupni vrednosti 445 milijonov evrov. Zneski, ki bodo potrebni za ponovno sanacijo destabiliziranega bančnega sistema, se torej štejejo v milijardah evrov in plačevale jih bodo še generacije za nami, saj z izvedbo ukrepov za sanacijo bančnega sistema ocena bruto dolga države znaša že 75,6 odstotka BDP. Bi to sploh lahko preprečili?

Prepričan sem, da je bila prva napaka narejena že po prvi sanaciji bančnega sistema ob osamosvojitvi. Država je prepočasi odpirala svoj bančni trg, najpomembnejše bančne skupine so ostajale pod državnim okriljem, kot posledica pa se je to odražalo v bolj nekritičnem in nestrokovnem nadzoru dela uprav ter pomanjkanju odgovornosti za doseganje mednarodno primerljivih poslovnih rezultatov teh bank. Poceni finančni viri v tujini in močna gospodarska rast so še pripomogli k vse večji izpostavljenosti tveganjem. Stvari pa so se že v prvem letu svetovne gospodarsko – finančne krize začele zapletati zaradi pomanjkanja kapitala in nadpovprečne kreditne izpostavljenosti do občutljivih panog. Takrat je bila storjena druga napaka, kjer bi morala država kot odgovoren lastnik takoj intervenirati z dokapitalizacijskimi vložki, ob seveda takojšnji zamenjavi vodstev bank in postavitvijo kriznih uprav. Te bi lahko znotraj bank samostojno oblikovale posebne oddelke za aktivno upravljanje slabih terjatev, glede na to, da političnega posluha za takojšnjo ustanovitev „slabe banke“ še ni bilo, čeprav so jo določeni ekonomisti že takrat omenjali (Masten, Polanec & Damijan, 2009). Tretja napaka je bila prepočasna implementacija tega mehanizma, potem ko je bila odločitev o načinu sanacije bank že sprejeta, državljani pa lahko stroške tega zamika pripišejo izključno neenotnosti slovenske politike in posledično politični nestabilnosti v državi.

Za konec lahko ocenim, da je svetovna gospodarsko-finančna kriza slovenski bančni sektor ujela popolnoma nepripravljenega. Na razvitih bančnih trgih so se zlomile predvsem investicijske banke oz. bančni konglomerati z visoko izpostavljenostjo investicijskemu bančništvu in hipotekarnim poslom, medtem ko so bile bančne skupine, ki so bile osredotočene na klasično kreditno dejavnost, precej manj prizadete. Slovenski bančni sistem je tako v največji meri zatajil na področju klasične bančne dejavnosti – ohranjanju vzdržnega razmerja med zbranimi sredstvi in multipliciranjem tega denarja v obliki posojil. Gospodarsko – finančna kriza je neustrezno in neodgovorno upravljanje s tveganji zgolj do obisti razgalila.

V večini drugih držav v krizi je država intervenirala v bančnem sektorju, izgube pa so v največji meri krili zasebni lastniki bank. V našem primeru, kjer prava in celovita privatizacija bančnega sektorja nikoli ni bila izpeljana, bomo celotno breme finančne krize in stroškov vnovične sanacije bančnega sistema spet nosili izključno državljanke in državljani Republike Slovenije.

SKLEP

Slovenski finančni sistem se je v prehodu iz centralno – planskega v tržno gospodarstvo ob koncu osemdesetih let srečal s podobnimi težavami kot večina vzhodnoevropskih gospodarstev, vendar je bila Slovenija med redkimi državami, ki je sanacijo bančnega sistema izvedla z lastnimi finančnimi sredstvi. Večina tranzicijskih držav se je namreč zaradi pomanjkanja domačega zasebnega kapitala zatekla k hitri odprodaji bank zahodnim bančnim multinacionalkam. Po večini meril je slovenska sanacija, katere prvi del se je uradno zaključil leta 1995, veljala za uspešno. Celotni strošek sanacije ni bil zanemarljiv, okoli 6,6 odstotka takratnega BDP. V drugi fazi so bile predvidene liberalizacija bančnega trga, konsolidacija in privatizacija bančnega sistema. Toda oblikovalci ekonomske politike so z umikom države iz gospodarskih panog stoično odlašali.

Navkljub postopnemu vstopanju tujih bank na slovenski trg večinski delež bančnega trga nadzorujejo banke v posredni ali neposredni lasti države. Potem ko je v letih 2005–2008 prišlo do velike gospodarske ekspanzije, podprte z nadpovprečnimi rastmi obsega kreditne aktivnosti, je svetovna finančno-gospodarska kriza razkrila vse nakopičene slabosti, skrite v globinah bančnega sistema. Kot kažejo podatki, so bile naše banke, predvsem državne, že pred krizo manj dobičkonosne in manj stroškovno učinkovite od bank v novih in starih državah članicah EU. Po začetku krize se je stanje v bančnem sistemu drastično slabšalo in ko so druge države v podobnih situacijah hitro ukrepale z državnimi intervencijami, so si pri nas pristojni zatiskali oči in gasili manjše požare. Šele po nekaj letih zbiranja politične volje je bila sprejeta odločitev o sistemskem reševanju bančnega sistema. Čeprav so tudi tuje banke krepko pripomogle k kreditni evforiji pred krizo, so vseeno v veliki meri uspele hitro reagirati in do te mere obvladati tveganja, da njihov obstoj večinoma ni bil ogrožen. Tako se tudi v Sloveniji potrjujejo raziskave, da prisotnost zasebnega kapitala, bodisi domačega bodisi tujega, povečuje stabilnost, konkurenčnost in dobičkonosnost bančnega sistema. V opravljeni primerjalni analizi sta se tako tuji banki pri veliki večini kazalcev v času krize odrezali bolje od domačih dveh. Glede na primerjavo najpogostejše obravnavanih pozitivnih in negativnih učinkov vstopa tujega bančnega kapitala lahko ocenim, da naše negativne izkušnje govorijo v prid dejstvu, da si tuji kapital v slovenskem bančništvu zasluži priložnost. Prav prepletenost med državnimi bankami in podjetji zaradi prevladujoče lastniške vloge države pred nastopom krize namreč nosi največji delež krivde za zlom državnih bank.

Pred Slovenijo je tako že druga sanacija bančnega sistema, katere strošek bo znašal med 10 in 15 odstotki BDP, odvisno od razpleta okoliščin in povrnitve sredstev prek DUTB. Vsekakor bo ta sanacija precej dražja od prve, državljani jo bodo občutili prek višjih davkov, nižjih socialnih prejemkov in slabše kakovosti javnih storitev. Če ne želimo, da se takšna situacija še kdaj ponovi, je pred Slovenijo ključni izziv v iskanju močnih strateških vlagateljev in večinskem umiku državnega lastništva v bančnem sektorju.

LITERATURA IN VIRI

1. Abanka d.d. (2014). Vlagatelji - Lastniška struktura. Najdeno 25. marca 2013 na spletnem naslovu <http://www.abanka.si/vlagatelji/lastniska-struktura>
2. Abanka, d.d. (2008). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2007. Ljubljana: Abanka d.d.
3. Abanka, d.d. (2009). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2008. Ljubljana: Abanka d.d.
4. Abanka, d.d. (2010). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2009. Ljubljana: Abanka d.d.
5. Abanka, d.d. (2011). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2010. Ljubljana: Abanka d.d.
6. Abanka, d.d. (2012). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2011. Ljubljana: Abanka d.d.
7. Abanka, d.d. (2013). Letno poročilo Skupine Abanka za leto 2012. Ljubljana: Abanka d.d.
8. Abanka, d.d. (2013). Nerevidirano poročilo skupine Abanka Vipava za prvo polletje 2013. Ljubljana, Abanka d.d.
9. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (2014). eObjave v postopkih zaradi insolventnosti – arhiv. Najdeno 12. oktobra 2013 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/Uradne_objave/eObjave_v_postopkih_zaradi_insolventnosti/Arhiv
10. *Austria nationalizes Hypo Group Alpe Adria*. (2009, 14. december). Najdeno 14. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.marketwatch.com/story/austria-nationalizes-hypo-group-alpe-adria-2009-12-14>
11. Banka Celje d.d. (2014). Lastniška struktura. Najdeno 25. marca 2013 na spletnem naslovu <http://www.banka-celje.si/o-banki/predstavitev/osebna-izkaznica/lastniska-struktura>
12. Banka Slovenije (2013a). *Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere*. Ljubljana: Banka Slovenije.
13. Banka Slovenije. (1992). Letno poročilo za leto 1991. Ljubljana: Banka Slovenije.
14. Banka Slovenije. (1993). Letno poročilo za leto 1992. Ljubljana: Banka Slovenije.
15. Banka Slovenije. (1994). Letno poročilo za leto 1993. Ljubljana: Banka Slovenije.
16. Banka Slovenije. (1995). Letno poročilo za leto 1994. Ljubljana: Banka Slovenije.
17. Banka Slovenije. (1996). Letno poročilo za leto 1995. Ljubljana: Banka Slovenije.
18. Banka Slovenije. (1997). Letno poročilo za leto 1996. Ljubljana: Banka Slovenije.
19. Banka Slovenije. (1998). Letno poročilo za leto 1997. Ljubljana: Banka Slovenije.
20. Banka Slovenije. (1999). Letno poročilo za leto 1998. Ljubljana: Banka Slovenije.
21. Banka Slovenije. (2000). Letno poročilo za leto 1999. Ljubljana: Banka Slovenije.
22. Banka Slovenije. (2001). Letno poročilo za leto 2000. Ljubljana: Banka Slovenije.
23. Banka Slovenije. (2002). Letno poročilo za leto 2001. Ljubljana: Banka Slovenije.

24. Banka Slovenije. (2003). Letno poročilo za leto 2002. Ljubljana: Banka Slovenije.
25. Banka Slovenije. (2004). Letno poročilo za leto 2003. Ljubljana: Banka Slovenije.
26. Banka Slovenije. (2005). Letno poročilo za leto 2004. Ljubljana: Banka Slovenije.
27. Banka Slovenije. (2006). Letno poročilo za leto 2005. Ljubljana: Banka Slovenije.
28. Banka Slovenije. (2007). Letno poročilo za leto 2006. Ljubljana: Banka Slovenije.
29. Banka Slovenije. (2008). Letno poročilo za leto 2007. Ljubljana: Banka Slovenije.
30. Banka Slovenije. (2009). Letno poročilo za leto 2008. Ljubljana: Banka Slovenije.
31. Banka Slovenije. (2010). Letno poročilo za leto 2009. Ljubljana: Banka Slovenije.
32. Banka Slovenije. (2011). Letno poročilo za leto 2010. Ljubljana: Banka Slovenije.
33. Banka Slovenije. (2012a). Letno poročilo za leto 2011. Ljubljana: Banka Slovenije.
34. Banka Slovenije. (2012b). Poročilo o finančni stabilnosti za maj 2012. Ljubljana: Banka Slovenije. Najdeno 15. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=285>
35. Banka Slovenije. (2013b). Letno poročilo za leto 2012. Ljubljana: Banka Slovenije.
36. Banka Slovenije. (2013c). *Sporočilo za javnost z dne 6. november 2013 – metodologija skrbnega pregleda bank*. Ljubljana: Banka Slovenije.
37. Banka Slovenije. (2013d). *Sporočilo za javnost z dne 6. september 2013 – Factor banka in Probanka*. Ljubljana: Banka Slovenije.
38. Banka Sparkasse d.d. (2008). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2007. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
39. Banka Sparkasse d.d. (2009). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2008. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
40. Banka Sparkasse d.d. (2010). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2009. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
41. Banka Sparkasse d.d. (2011). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2010. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
42. Banka Sparkasse d.d. (2012). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2011. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
43. Banka Sparkasse d.d. (2012). Letno poročilo Skupine Sparkasse d.d. za leto 2011. Ljubljana: Banka Sparkasse d.d.
44. Banka Sparkasse, d.d. (2013b, 29. januar). Sporočilo za javnost: Banka Sparkasse začela leto 2013 z ukrepi za optimizacijo poslovanja.
45. Bems, R., Sorsa, P. (2008). Efficiency of Slovenian Banking Sector in EU Context, Ljubljana, *Bančni vestnik*, (11), 82–88.
46. Bole, V., Prašnikar, J., & Trobec, D. (2012). The debt buildup process: Slovenia versus other European countries, str. 31–42. V J. Prašnikar (ur.), *Comparing companies' success in dealing with external shocks: the case of the Western Balkans, Mediterranean countries and core European countries*. Ljubljana: Časnik Finance.
47. Borovicka, J. (2007). Banking Efficiency and Foreign Ownership in Transition: Is There Evidence of a Cream-Skimming Effect? *Financial Stability Report*. Dunaj, Österreichische Nationalbank.

48. Buch, C. M., Kleinert, J., & Zajc, P. (2003). Foreign Bank Ownership: A Bonus or Threat for Financial Stability? V M. C. Bonello, F. Saccomanni, J. Kleinert, M. Balling, *Securing financial stability: Problems and prospects for new EU members*. Vienna: SUERF.
49. Calvo, G. A., & Frenkel, J. A. (1991). "Obstacles to Transforming Centrally Planned Economies: The Role of Capital Markets". V Paul Marer & Salvatore Zecchini (ur.). *The Transition to Market Economy in Central and Eastern Europe*. Paris: OECD.
50. Canals, J. (1997). *Universal Banking: International Comparison and Theoretical Perspectives*. Oxford: Clarendon Press.
51. Chang, H. (2002). Kicking Away the Ladder. Najdeno 25. aprila 2013 na spletnem naslovu <http://www.paecon.net/PAEtexts/Chang1.htm>
52. Damijan, J. P. (2012). Moj zadnji komentar o NLB. Najdeno 15. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://damijan.org/2012/07/02/moj-zadnji-komentar-o-nlb/>
53. Damijan, J. P. (2013, 14. december). Še nekaj let bolečin. *Dnevnikov Objektiv*, Najdeno 14. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/se-nekaj-let-bolecina>
54. Damijan, J., & Jazbec, B. (2002, 16. februar). Prodaja tujcem v nacionalnem interesu?: *slovenske banke*. *Delo*, str. 15-16.
55. De Haas, R., & Van Lelyveld, I. (2011) Multinational Banks and the Global Financial Crisis. Weathering the Perfect Storm? *Journal of Money, Credit and Banking*, 46, 333–364.
56. European commission. (2012, 21. december). Facts and figures on State aid in the EU Member States. Commission staff working document. Najdeno 15. januarja 2014 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/2012_autumn_working_paper_en.pdf
57. European Financial Stability Facility (2014). Evropski instrument za finančno stabilnost držav članic območja evra. Najdeno 15. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm>
58. European Stability Mechanism (2014). Evropski mehanizem za stabilnost. Najdeno 15. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.esm.europa.eu/about/index.htm>
59. Ferluga, I. (2012, 29. september). Tudi banka lahko gre v stečaj. *Večer*, str. 6.
60. Festić, M. (2010). Vloga tujih bank v domačem okolju. *Bančni vestnik*, 59(12), 41–45.
61. Fries, S., & Taci, A. (2002). *Banking reform and development in transition economies*. Working paper No. 71. London: EBRD.
62. Gaspari, M. (2002). Banke v državah srednje in vzhodne Evrope. *Bančni vestnik*, 51(7–8), 1–2.
63. Gorenjska banka d.d. (2014). Lastniška struktura. Najdeno 25. marca 2013 na spletnem naslovu <http://www.gbkr.si/o-nas/lastniska-struktura/>
64. *Gorkov iz Sberbank: Sodelovali bi pri privatizaciji v Sloveniji, a najprej želimo spoznati načrte vlade*. (2013, 19. julij). Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija.

Najdeno 30. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://kr-og.sta.si/2013/07/gorkov-iz-sberbank-sodelovali-bi-pri-privatizaciji-v-sloveniji-a-najprej-zelimo-spoznati-nacrte-vlade/>

65. Groendahl, B. (2012). Austria's biggest bank bailout wasn't needed, courtsays. Najdeno 18. aprila 2013 na spletnem naslovu <http://www.bloomberg.com/news/2012-10-15/austria-s-biggest-bank-bailout-wasn-t-needed-court-says.html>
66. Hindley, B. (2000). Internationalization of Financial Services: A Trade-Policy Perspective. V S. Claessens, & M. Jansen (ur.) *The internationalization of Financial Services*. (str. 19–35). Haag: Kluwer Law International.
67. Isidore, C. (2013, 15. september). We're almost breakeven on the bailout. *CNN Money*. Najdeno 12. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://money.cnn.com/2013/09/15/news/economy/bailout-profit/>
68. Knyazeva, A., Knyazeva, D., & Stiglitz, J. (2013). Ownership Change, Institutional Development and Performance. *Journal of Banking & Finance*, (7). Najdeno 10. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://ssrn.com/abstract=846364>
69. Košak, T., (2011). Bančni sistem in finančni trgi ob izbruhu finančne krize. *Bančni vestnik*, 60(6), 23–29.
70. Masten, I. (2010, 1. februar). Ustvarjamo bančne zombije. *Dnevnik*. Najdeno 15. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/mnenja/kolumne/1042334481>
71. Masten, I. (2013, 31. avgust), Stabilnost slovenskega bančnega sistema: Več pozitivnega kot si mislimo. *Dnevnik – Objektiv*. Najdeno 15. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/objektiv/komentarji/vec-pozitivnega-kot-si-mislimo>
72. Masten, I., Polanec, S., & Damijan, J.P. (2009). Reševanje krize po skandinavsko: "Slaba banka" in trg dela. *Razgledi.net*. Najdeno 15. Junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.razgledi.net/2009/02/06/resevanje-krize-po-skandinavsko-%C2%BBslaba-banka%C2%AB-in-trg-dela/>
73. Mencinger, J. (2009). Razprodaja premoženja in gospodarska kriza. *Gospodarska gibanja*, (410), 16–23.
74. Ministrstvo za finance RS & Banka Slovenije (2013, 12. december). Banka Slovenije in Vlada Republike Slovenije predstavili rezultate stresnih testov. *Sporočilo za javnost*. Ljubljana: Banka Slovenije.
75. Modic, T. (2012, 9. julij). V katerih stečajih so NLB, NKBM in Abanka nasedle z dvema milijardama evrov. *Dnevnik*. Najdeno 12. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/poslovni/novice/1042540578>
76. Mramor, D., & Jašovič, B. (2004). Capital Market Development. Chapter 17. V M. Mrak, M. Rojec & C. Silva-Jauregui (ur.), *Slovenia: From Yugoslavia to European Union*. Washington: The World bank.
77. Naaborg, I. J. (2007). *Foreign Bank Entry and Performance with a focus on Central and Eastern Europe*. Rijksuniversiteit Groningen: Eburon Academic Publishers.

78. NLB: *Umik iz lastništva pomeni določeno prelomnico*. (2012, 28. december) Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija. Najdeno 16. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://kr-og.sta.si/2012/12/nlb-umik-kbc-iz-lastnistva-pomeni-doloceno-prelomnico/>
79. Nova KBM d.d. (2014). *Nerevidirano poročilo o poslovanju Skupine Nova KBM v obdobju januar – december 2013*. Ljubljana: NKBM.
80. Nova ljubljanska banka d.d. (2008). Letno poročilo 2007. Ljubljana. NLB d.d.
81. Nova ljubljanska banka d.d. (2009). Letno poročilo 2008. Ljubljana. NLB d.d.
82. Nova ljubljanska banka d.d. (2010). Letno poročilo 2009. Ljubljana. NLB d.d.
83. Nova ljubljanska banka d.d. (2011). Letno poročilo 2010. Ljubljana. NLB d.d.
84. Nova ljubljanska banka d.d. (2012). Letno poročilo 2011. Ljubljana. NLB d.d.
85. Nova ljubljanska banka d.d. (2013). Letno poročilo 2012. Ljubljana. NLB d.d.
86. Nova ljubljanska banka d.d. (2013b). Polletno poročilo 2013. Ljubljana. NLB d.d.
87. Nova ljubljanska banka d.d. (2014). Lastniška struktura. Najdeno 25. marca 2013 na spletnem naslovu <http://www.nlb.si/lastniska-struktura>
88. Pezdir, R. (2008). *Slovenska tranzicija od Kardelja do tajkunov*. Ljubljana: Časnik Finance.
89. Poštna banka Slovenije d.d. (2014). Lastniška struktura. Najdeno 25. marca 2013 na spletnem naslovu http://www.pbs.si/si/lastniska_struktura.wlgt
90. Reuters (2013, 14. november). Austria's Volksbanken dismisses report saying it needs more aid. *Reuters*. Najdeno 16. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.reuters.com/article/2013/11/14/austria-volksbanken-idUSL5N0IZ2XL20131114>
91. Ribnikar, I. (2004), Slovenian banking in transition (Chapter 12). *E. Green, J. Lampe & F. Štíblar (ur.), Crisis and renewal in twentieth century banking: exploring the history and archives of banking at times of political and social stress* (str. 223–237)., Aldershot: Ashgate.
92. Ribnikar, I., & Zajc, P. (2002). Razvoj bančnih sektorjev tranzicijskih držav. *Bančni vestnik*. 51(7/8), 99–106.
93. Riess, A., Wagenvoort, R., & Zajc, P. (2002). *Practice makes perfect: a review of banking in Central and Eastern Europe*. *EIB Papers*. 7(1), 31–53. Luxembourg: Banque européenne d'investissement.
94. Schumpeter, J. (1934). *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA.: Harvard University Press.
95. Sherif, K., Borish, M., & Gross, A. (2003). *State-Owned Banks in the Transition: Origins, Evolution, and Policy Responses*. Washington, DC: World Bank Publications.
96. SID banka d.d. (2014). O skupini SID banka. Najdeno 25. maja 2013 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/predstavitev-sid-banke/o-skupini-sid-banka>
97. SKB banka d.d. (2008). Letno poročilo 2007. Ljubljana: SKB banka d.d.
98. SKB banka d.d. (2009). Letno poročilo 2008. Ljubljana: SKB banka d.d.
99. SKB banka d.d. (2010). Letno poročilo 2009. Ljubljana: SKB banka d.d.

100. SKB banka d.d. (2011). Letno poročilo 2010. Ljubljana: SKB banka d.d.
101. SKB banka d.d. (2012). Letno poročilo 2011. Ljubljana: SKB banka d.d.
102. SKB banka d.d. (2013). Letno poročilo 2012. Ljubljana: SKB banka d.d.
103. SKB banka d.d. (2014). Lastniška struktura. Najdeno 22. novembra 2013 na spletnem naslovu <https://www.skb.si/o-skb/lastniska-struktura>
104. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic, *Uradni list RS* št. 24/2002, 67/2005.
105. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic, *Uradni list RS* št. 24/2002, 85/2002, 67/2005.
106. Svenšek, K. (2012, 2. oktober). Računsko sodišče: Država se zadolžuje, da lahko v bankah ohranja depozite. *Dnevnik*. Najdeno 15. marca 2013 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/slovenija/1042554998>
107. Štiblar, F. (1997): Bank restructuring in Slovenia. V *The New Banking Landscape in Central and Eastern Europe. Country Experience and Policies for the Future* (str. 295-365). Paris: OECD.
108. Štiblar, F. (2001). Sanacija bank v Sloveniji. *Bančni vestnik* 50(5), 61–69.
109. Štiblar, F. (2002). Bančništvo Slovenije v mednarodni primerjavi in napoved za leto 2005. *Gospodarska gibanja*. 344 (dec. 2002), 25–45.
110. Štiblar, F. (2010). *Bančništvo kot hrbtenica samostojne Slovenije*. Ljubljana: ZRC SAZU.
111. Tekavec, V. (2013, 19. februar). Dokapitalizacija Abanke neuspešna. *Delo*. Najdeno 9. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/dokapitalizacija-abanke-neuspesna.html>.
112. *Tržni deleži največjih bank padajo*. (2013, 25. maj). Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija. Najdeno 15. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.sta.si/vest.php?s=r&id=1888973>
113. Ugovšek, J. (2012, 29. junij). Tuje banke posojajo vse več, odpisujejo pa manj. *Finance.si*. Najdeno 19. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/357769/Tuje-banke-posojajo-vse-ve%C4%8D-odpisujejo-pa-manj>
114. Urad za makroekonomske analize Republike Slovenije (2012). Poročilo o razvoju 2012. Najdeno 15. septembra na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2012/PoR_2012.pdf
115. Velikonja, H. (2003). Analiza slovenskega bančnega sistema (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
116. Vitežnik, M., & Jaklič, M. (2006). *Privatizacija Nove Ljubljanske banke in slovenski nacionalni interes pri tem* (specialistično delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
117. *Volksbank International sedaj v ruskih rokah; blagovna znamka se umika*. (2012, 15. februar). Ljubljana: Slovenska tiskovna agencija. Najdeno 16. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.sta.si/vest.php?id=1726517>

118. Wagner, N., & Iakova, D. (2001). *Financial Sector Evolution in the Central European Economies: Challenges in Supporting Macroeconomic Stability and Sustainable Growth*. Washington: IMF
119. Weiss, M., Perčič, A., & Sovdat, P. (2013, 18. december). Bruselj odobril pomoč slovenskim bankam. *Finance.si*. Najdeno 19. decembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/8353626/Bruselj-odobril-pomo%C4%8D-slovenskim-bankam>
120. Zajc, P. (2003). *The role of foreign banks in Central and Eastern Europe*. (doctoral dissertation). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
121. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (ZBan-1B). *Uradni list RS* št. 109/2008.
122. Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o javnih financah (ZJF-D). *Uradni list RS* št. 109/2008.
123. Zakon o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB). *Uradni list RS* št. 105/2012.
124. Združenje bank Slovenije. (b.l.). Banke in hranilnice. Najdeno 20. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=36>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Časovnica vstopa tujcev v slovenski bančni sektor	1
Priloga 2: Lastniški deleži Republike Slovenije v bankah, delujočih na slovenskem trgu na dan 31. 12. 2013	2

Priloga 1: Časovnica vstopa tujcev v slovenski bančni sektor

1991 – Kärntner Sparkasse kot prva avstrijska banka odpre predstavništvo v Ljubljani

1991 – Avstrijska Länderbank in Slovenijales, d. d. Ljubljana ustanovita mešano družbo Länderbank, d. d., Ljubljana, leta 1992 sledi preimenovanje v Bank Austria d.d. Ljubljana

1992 – Avstrijski Creditanstalt prevzame Novo banko, d. d., Ljubljana in jo poimenuje Creditanstalt – Nova banka d.d. Ljubljana, leta 1994 sledi preimenovanje v Banka Creditanstalt, d. d.

1993 – avstrijska Volksbank AG prevzame Štajersko banko obrti in podjetništva, od leta 2012 v lasti ruske državne banke Sberbank (Štiblar, 2010)

1998 – združitev Banke Creditanstalt, d. d. in Bank Austria Ljubljana, d. d. ter leta 1999 preimenovanje v Bank Austria Creditanstalt, d. d. Ljubljana, z letom 2005 članica italijanske skupine UniCredit Group

1999 – začne delovati Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., pet let pozneje kot njena sestrška družba Hypo Leasing, d. o. o. Lastnica banke Hypo Alpe-Adria-Bank International AG je od 30. decembra 2009 v 100-odstotni lasti Republike Avstrije.

1999 – Banka Slovenije banki Kärntner Sparkasse AG kot prvemu tujemu kreditnemu zavodu, podeli koncesijo za podružnico (Štiblar, 2010, str. 276)

2001 – SKB banka postane del mednarodne bančne skupine Société Générale S.A. (97,55%)

2002 – strateški partner iz Avstrije RIB Raiffeisen International Beteiligungs AG postane 97-odstotni lastnik delnic Krekove banke

2002 – največji tuji kapitalski vložek v bančništvo pri nas; belgijska bančna skupina KBC od države odkupi 34 odstotkov Nove ljubljanske banke za 435 milijona evrov, 5 % odkupi Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), slednja se do leta 2008 popolnoma umakne iz lastništva; umik KBC sledi konec leta 2012, ko celotni lastniški delež proda Republiki Sloveniji za samo 2,7 milijona evrov oz. za 1 evro na delnico; Republika Slovenija s konverzijo leta 2012 izdanih CoCo obveznic postane več kot 90-odstotna lastnica največje banke pri nas

2002 – Intesa Sanpaolo prevzame večinski (97,2 %) delež Banke Koper

2004 – Ustanovljena podružnica avstrijske BKS banke (Štiblar, 2010, str. 292)

2005 – vrata odpre hčerinska družba četrte največje avstrijske bančne skupine BAWAG PSK; banka se aktivno umika iz slovenskega trga; to je tudi zadnja neposredna tuja investicija tujega bančnega kapitala v Slovenijo, saj se pri prodaji Volksbank ruski bančni skupini Sberbank leta 2011 spremeni zgolj tuji lastnik

Priloga 2: Lastniški deleži Republike Slovenije v bankah, delujočih na slovenskem trgu na dan 31.12.2013

Tabela 1: Deleži Republike Slovenije v bankah delujočih na Slovenskem trgu

Banka	Neposredno lastništvo RS, skupaj s SOD in KAD v %	Posredno lastništvo RS v %	Tržni delež v bančnem sistemu konec leta 2012 v %
NLB	100	-	25,33
NKBM	100	-	9,57
SID banka	100	-	9,02
A Banka	100	-	7,93
Banka Celje	9,36	NLB 40,99 ; Abanka Vipava d.d. 4, Zav. Triglav 3,75	5,01
Gorenjska banka	0	Sava d.d. 48,8 ; DUTB 4,9	3,95
PBS	0	NKBM 99,11 Pošta Slovenije 0,88	1,76
Skupaj			62,57

Opomba: 29,77 % delnic Sava d.d. je v lasti KAD in SOD, Pošta Slovenije je v 100 % lasti RS, Zavarovalnica Triglav je prek ZPIZ in SOD v 62,54 % lasti RS. Podatki o tržnih deležih se nanašajo na konec leta 2012.

Vir: STA, Tržni deleži največjih bank padajo, 2013; Nova kreditna banka Maribor d.d., Nerevidirano poročilo o poslovanju Skupine Nova KBM v obdobju januar – december 2013, 2014, str. 5; Poštna banka Slovenije d.d., Lastniška struktura, 2014; Nova ljubljanska banka d.d.; Lastniška struktura, 2014; SID d.d., O skupini SID banka, 2014; Gorenjska banka d.d., Lastniška struktura, 2014; Banka Celje d.d., Lastniška struktura, 2014; A banka d.d., Lastniška struktura, 2014.